

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 19.

V LJUBLJANI, 7. MAJA 1933.

KNJIGA 13.

SPITZMANN:

V PRISTANIŠČU

ARHIBALD ZIEGLER

NARODNI PLES

Copyright by Proceso Photo, Berlin

PETER SE ZBUDI V ŽIVLJENJE

L. MRZEL-FRIGID

NADALJEVANJE

3.

O b cesti, ki drži z Vode proti Petelinovi in proti Kurji vasi in dalje potem na Terezijo, na Posetje in na Ojstro, je nekaj hiš pod Rutarjevo stal dom gospoda Julija Herforta, paznika na Dobrni, prijaznega, trebušastega človeka, ki je zmerom hodil v rjavi štajerski noši z gamsovim šopom za zelenim klobukom okrog in zmerom s široko odprtim smehljajem na ustnah. Njegova hiša je stala sredi majhnega vrta, ki so se po njem vrstile gredice, vse polne pisanega cvetja, med njimi pa so bile razpeljane z belim peskom posute stezice. Ta vrt je bil delo njegovih lastnih rok. V suhih poletnih dneh se je gospod Herfort golorok, pa z neizbežnim gamsom za klobukom, pred mrakom prestopal med temi svojimi gredami, škropil in zalival in z lastnimi rokami plel in uravnaval rast. Dejali so nekateri na tihem, da s tisto kanglico, ki jo vsak dan prenaša po vrtu, prav za prav zaliva in hladi samo skrito bolečino svojega srca. Po vsem svetu se je bilo že zdavnaj razneslo, da se Herfortova gospa, ki ji je bilo bržkone že blizu štirideset let, pa je bila še mlada in sveža, kakor da ji je komaj trideset, mnogo razume na ljubezen in da sta se, tako rekoč sama med seboj, brez javnega razglasa in pečata, ločila drug od drugega že kar kmalu potem, ko sta pred kakšnimi petnajstimi leti prišla izpred oltarja. Gospod Julij Herfort ni bil eden tistih ljudi, da bi bil iz položaja, ki je vanj zašel, izvajal kakšne zaključke, da bi bil, recimo, stopil pred javnost in bi bil brez srca vsemu svetu razodel sramoto in pregreho

svoje mlade gospe. Duša mu ni dala niti, da bi doma, v lastni hiši, med štirimi očmi kakorkoli pokazal, da je prav za prav on v hiši gospodar. Mehke duše je bil gospod Herfort, ni zmogel moči, da bi bil komu na svetu skrivil en sam las — to je bila vsa njegova poguba. Kaj naj bi bil v resnici počel? Mar naj bi bil to skrito borbo, ki se je vnela med njim in njegovo mlado gospo, gnal do konca, na nož? Mar naj bi bil šel od Poncija do Pilata in uredil, da bi morala žena čez prag? Ah, ti moj bog, to je bila čisto nemogoča stvar, njegov dom je začel biti prijeten in lep šele, ko je ona prišla vanj, in dasi njemu tako rekoč nikdar ni odpirala svoje ljubezni, je bil ubogi Julij Herfort vendarle takole od daleč, po ovinkih, kot nekakšna tretja oseba deležen vsega lepega in čudovitega, kar je njegova gospa bila. Ne, Julij Herfort v tem pogledu ni bil mož dejanja, ni bil eden tistih strahotnih, nevarnih ljudi, ki jim utegne biti vsaka krivica, pa naj pride od koderkoli, povod, da se znesejo nad kom ali čim, da mečejo posodo po tleh ali da vsaj zaškripljejo z zobmi. Julij Herfort je samo s kanglico v rokah hodil po vrtu — dobro, če se je ena ljubezen zaklenila pred njim, zavoljo tega še niti malo ni treba obupati. Človeška duša je tako mnogo-vrstna, da lahko sprejme vase vse stvari, ki so. In Julij Herfort je vzljudil košček zemlje, ki je ležal ob njegovi hiši, delal je na njem, na kolenih je klečal pred gredicami in je z rokami rahljaj prst in iz nje so kille rože, da tako lepih nikjer drugje ni bilo v Trbovljah in da so gospe inženjerjev od rudnika pri-

hajale k njemu po nasvete, kako naj se z zemljo ravna, in po sadik. — Sredi med rožami, ki so rasle na vrtu, pa se je izprehajala in ščebetala najlepša vseh njegovih rož — Herfortova mala Mimica.

Govorili so ljudje to pa to in gospodu Juliju Herfortu ni bilo prav nič treba, da bi mu ta čenča še prihajala na uho. Toda zaprl je svojo dušo pred glasovi sveta. Ko je mala Mimica prišla na svet, ni gospod Herfort črhnil ne bele ne črne. Bila je tam, kobacala je sredi svežega perila, bila je najlepši otrok, kar jih

je kdaj Herfort videl — dobro, prišla je pač na svet, skrbeti bo treba, da bo živeła. Nikar naj si kdo ne misli, da se na to rojstvo ni zgenila kakšna majhna bolečina na dnu njegovega srca. Ampak, ljudje božji, so bolečine mar za kaj drugega na svetu, kakor da jih človek ne spravlja na dan, temveč jih sam v sebi premaga in zatre? Dobro, Mimica je prišla na svet, to je bilo jasno ko beli dan. Ampak mar ni še bolj jasno, kako se bo poslej godila ta stvar? Gospa Herfortova je bila mlada in lepa, ampak stara resnica je, da bog nikomur

»HOČES BITI MOJA?« (M. Sachse-Schubert — izrezanka.)

ne da vseh talentov na življenja pot. Lepe gospe so že lepe, to je res, ampak ali so tudi za matere pripravne? Vidite, to se vpraša. Julij Herfort ni bil eden tistih, ki se s sodbo in obsodbo prenagljivo. Nič ni rekel, samo čakal je, pripravljen je bil za vsak slučaj. In kar si je obetal, je učakal. Gospa Herfortova ni zmogla, da bi spala v sobi z otrokom, na živce ji je šel vsak njegov najslabotnejši glasek, ni zmogla, da bi ga previjala s svojimi rokami, prenevarno se ji je zdelo za zdravje, da bi ponoči vstajala iz postelje in mu hodila kuhat kamilic. Julij Herfort je vse razumel, vstajal je brez besede in je bdel nad otrokom, zibal ga je, prenašal ga je v naročju in zbijal otročje šale z njim. — Kaj je potemtakem prišlo na dan? Julij Herfort pri hiši res ni štel za kdo ve kaj, preziran je bil, ob strani je stal in je molčal povešene glave. Toda čisto brez potrebe pa res ni bil, to se je zdaj pokazalo jasno ko beli dan.

Ko je malo zrasla, se je Mimica izprehajala po vrtu med rožami, sredi belih in rdečih, sredi pisanih rož. Rdeče šolnčke z velikim čopom je nosila na drobnih nogah, nad ovratnikom belega plaščka so se ji kodrali svilnati lasje. Rudarske žene in gosposke gospe, ki so prihajale mimo, so se ustavljale ob ograji, spleteni iz modro prepleskane žice, in so od začudenja tleskale v dlani. Smrkavi, zamazani otroci s Posetja in s Fani so postajali sredi ceste, blizu si niso upali in so zdaleč strmeli vanjo. Stari Herfort je hodil po vrtu, izpregovoril s kom dve tri smehljajoče se besede, prijemal Mimico za roko in jo odpeljeval zadaj za hišo, stran od tega sveta, ki je s svojimi rokami segal skoraj čez ograjo. Zapijal ji je šolnčke in plašček, česal ji je mehke lase, in ko že ni bilo nikogar drugega pri roki, ki bi se bil pobrigal za to stvar, je moral biti pač tudi on na tihem v skrbeh, kako bo v življenju z njo.

Ko je doobna shodila, jo je Julij Herfort kdaj pa kdaj jemal s seboj, kadar je šel po svojih opravkih do soseda čevljarja ali do štacune. Vodil jo je lepo za roko, dvigal jo je v naročje in božal in vsakdo se je lahko prepričal na lastne oči, da ga ni bolj ljubeznivega očeta od njega. Kadar jo je pripeljal k Rutarjevim, ko je prihajal po česarkoli, kar je treba za kuhinjo in za gospodinjstvo — po riža in po soli ali pa po trakov za čevlje — so jo v štacuni vsi s

strmenjem dvigali k sebi in vsi so se gnali, da bi ji prizadejali kakršnokoli majhno radost, tiščali so vanjo s svojimi otročjimi domislicami in vsakdo ji je hotel kaj dati. Peter je tedaj po navadi pri strani stal na tleh, gledal je ves ta semenj, ki so ga veliki ljudje počeli z njo, in zdela se mu je kakor angel na podobi, ki je visela nad njegovo posteljico. Ko so jo ljudje takole nosili po rokah, ko so jo gospe ščupale v lička, da bi se srebrno, rožnato zasmehljala, ko so ji dajali bonbonov, je bilo Petru zmerom pri duši, da bi jim bil zaklical na ves glas, naj že vendar nehajo, naj je nikar toliko ne valjajo okrog, naj nikar ne počno z njo toliko vsega. Tako čudovito lepa se mu je zdela, da bi se je sam najbrž ne bil upal dotakniti z roko. Daleč stran je stal, pobožno je strmel vanjo, toda prestrašeni krič, ki se mu je hotel utrgati iz prsi, mu je obtičal v sesušnem grlu.

Potem se je zgodilo nekega lepega sončnega dne, da je Mimica stopila k Petru, ki je stal na betonu pred hišo, da je dolgo zrla vanj na vse svoje velike oči, potem pa ga je brez besede prišla za roko in ga povedla za seboj. Peter je šel za njo, ne da bi bil kaj razumel, držala sta se za roko in sta počasi šla po sredi ceste. Tam doli pred Herfortovo hišo se je Mimi ustavila, nagnila se je k njemu in ga je rahlo poljubila na ustne, potem pa je rekla, kakor znajo to samo veliki ljudje:

— Zdaj pa pojdi spet lepo domov.

DALJE

NEMSKI PARADIZ NA MADŽARSKEM

Kölnische Zeitung piše o položaju Nemcev na Madžarskem takole: Na Madžarskem živi čez pol milijona Nemcev. Med tem ko ima v Romuniji 800.000 Nemcev 7 učiteljev in tudi 600.000 Nemcev v Jugoslaviji vsaj eno, ni na Madžarskem niti enega. Na zadnjem občnem zboru Nemškega ljudskega izobraževalnega društva na Madžarskem so ugotovili, da na Madžarskem ni pravih manjšinskih šol razen majhnih izjem v nekaterih vzhodnih nemških občinah in čisto posamičnih nemških vaseh. Celo skromnih 50 šol z nemškim učnim jezikom v 400 nemških vaseh zelo pogosto nima učiteljev nemške narodnosti. Tudi v cerkvenem oziru ni nič boljše: i katoliška i evangelijska duhovščina se udeležuje pri zatiranju najprimitivnejših narodnih pravc. — Ali ni to pisanje zelo poučno? Kaže v vsej goloti nemško dvojno moralo. Za nemške priseljence v tujih državah vse, za slovensko avtohtono prebivalstvo na Koroškem pa nič!!

ZMOTE IN ZABLODE V ZGODOVINI ZEMLJEPISA

DR. VLAD. TRAVNER
NADALJEVANJE

Pred zmagovitim pohodom znatnosti so ginevali zmerom bolj nesmiselni nazori o zemlji in njenih prebivalcih. Pretekla pa so še stoletja, preden so zginate fantastične predstave. Saj je še veliki naravoslovec Karl Linné (1707—1778) verjel, da obstojajo človeški nestvori. Še v prvi polovici prejšnjega stoletja so imeli posamezni raziskovalci o svetu in življenju pojme, ki se nam zde danes nerazumljivi. Glavno vlogo je igralo tu — kakor v vseh prejšnjih stoletjih — praznoverstvo, ki je bilo močno ukoreninjeno do ok. l. 1750 in ki še danes ni povsem zginilo. Ker pa tvorijo zmote in zablude v novejši zgodovini zemljepisne vede neločljivo enoto, navajam v naslednjem posamezne vzglede iz obeh že omenjenih dob skupno.

Krištof Kolumb ali — kakor se je imenoval sam — Christobal Colón (1436—1506) je posebljeni prehod iz srednjega veka v novi vek, ne samo, ker je odkril Ameriko in dal tako svetovni zgodovini nove smeri, temveč tudi po svojem mišljenju, čuvstvovanju in hotenju. Z jasnim pogledom je zrl v svet in skušal doseči svoj smoter z neupogljivo voljo in trdnó vero v končno zmago svoje ideje. Obenem so živeli v njem še vedno globoko versko prepričanje, poezija in mistika srednjega veka. Le če poznamo njegovo skrivnostno veliko dušo, v kateri se družita neločljivo dva povsem različna sveta, razumemo njegova poročila o novi celini, ki jo je smatral sam za Indijo. Na prvem potovanju (1492) je zvedel od domačinov na Kubi, da žive na otoku Bohío (zdaj Haíti) ljudje s pasjimi glavami. Kolumb teh nestvorov sicer ni videl; bil pa je popolnoma uverjen o njihovi eksistenci. Ko je odkril na tretjem potovanju (1498) ustje Orinoka, je spoznal sicer takoj, da tako ogromna reka ne more izvirati na otoku, temveč le na celini; mislil pa je, da je prišel pred raj, ki je bil po srednjeveških nazorih na skrajnem vzhodu Azije in našel eno izmed štirih svetopisemskih rek, ki teko iz paradiza v svetovno morje. Značilno je zanj tudi pismo, ki ga je pisal 3. VII. 1503 iz Jamajke španski kraljevi dvojici, kjer pravi: »Da sem po-

toval v Indijo niso povzročili razum, matematika in svetovni zemljevidi. Izpolnilo se je le, kar je napovedal že prerok Izajija. Pred koncem sveta se morajo uresničiti vsa prerokovanja, evangelij se mora oznaniti po vsej zemlji in cerkev Kristova mora dobiti nazaj sveto mesto (Jeruzalem). Naš Gospod je hotel napraviti z mojim potovanjem v Indijo velik čudež. Podvizati se moramo, da dovršimo to delo božjega navdahnjenja; kajti po mojem mnenju je do konca sveta le še 150 let.«

Magelhaensov spremljevalec in pilot na potu okoli zemlje je bil Francesco Antonio Pigafetta iz Vicenze (1491—1534). Ko se je vrnil (na ladji »Victoria«) v Evropo, je opisal po naročilu papeža Klementa VII. to potovanje. Poročilo je iz umevnih razlogov za zgodovino zemljepisa izredno važno, četudi vsebuje mnogo fantastičnega. Tako pripoveduje n. pr., da so Patagonci silni orjaki z rogovi in širokimi nogami (Patagonec = širokonožec).²⁷⁾ Poznejši raziskovalci so seveda ugotovili, da merijo prebivalci Patagonije povprečno le 1.72 metra in da so »rogovi« frizura, »široke noge« pa veliki čevlji. Bolj čudna je vest, da imajo prebivalci otoka Arucheto pri Ognjeni zemlji ušesa, ki jim segajo do tal: eno uho jim služi kot ležišče, drugo pa kot odeja. Kako je prišel Pigafetta do tega poročila, se ne da ugotoviti.

Najzanimivejša in najusodnejša zablude v novejši zgodovini zemljepisa je bajka o Eldoradu in deželi Amakonk. 1533 je zvedel Spanec Jurij Spirra od domačinov v Venezueli, da je nekje daleč na jugu (na meji današnje Venezuele in Brazilije ob Orinoku) zlata in dragocenih kamnov neizmerno bogata dežela, ki so jo imenovali Spanci Eldorado (prav el Dorado ali Dorado = zlata dežela). Pohlep po bajnih zakladih je povzročil številne ekspedicije — deloma Spancev, deloma Nemcev —, ki naj bi našle to čudovito deželo. Hohenmuth (1535—1539), Quesada (1537), Federmann (1539) in še mnogi drugi pu-

²⁷⁾ Enako poroča slavni angleški mornar Sir Francis Drake († 1596), ki je prebrodil jeseni 1578 Magelhaensovo cesto.

stolovci so se podali na pot in prodrli do okolice sedanjega glavnega mesta Kolumbije Bogatá — seveda zaman.

1539 je zvedel o tej deželi tovariš Franca Pizarra Franc Orellana in sklenil, da poskusi srečo. S svojimi spremeljenci je prišel do velike reke (Amaconke), kjer so živele na otoku bojevite ženske Amaconke, s katerimi se je Orellana sam bojeval. Amaconke so imele sicer može, ki pa so bivali zase na drugem otoku. Dečke so takoj po rojstvu usmrtili, deklice pa vzgajale v orožju. Pogosto so se bojevale s prebivalci Eldorada. Če so ujele kaknega moškega, so ga usmrtili na najstrahovitejši način.

Se čudovitejša poročila so prinesli Orellana in njegovi nasledniki kakor Belalcázar (1540), Filip Hutten (1541—1546) i. dr. o Eldoradu. Pripovedovali so, da je ta bajna dežela ob velikem, 120 milj dolgem jezeru Parima (Mar de la Parima). Prestolnica Manoa je baje največje, najlepše in najbogatejše mesto sveta. Strehe hiš in svetišč so iz čistega zlata in srebra. Iz teh kovin so tudi najnavadnejše posode, orodje za vsakdanjo rabo itd. Ulice in ceste so posute z diamanti, smaragdji, rubini in drugimi dra-

gimi kamni. Tam so celo gore iz čistega zlata, obeliski iz srebra in vrh tega čudovit studenec, ki pomladi starčke. Kralj in veliki duhovnik te dežele nima obleke, temveč ga njegovi služabniki namažejo vsako jutro z mastjo želo in dišečo smolo, nato pa ga posujejo od nog do glave z zlatim prahom, tako da se vidi kakor zlat kip. Preden gre k počitku mu potrgajo zlato s posebnimi orodji.

V l. 1593—1595 je napravil ekspedicio v Eldorado slavni angleški mornar, politik in pisatelj Sir Walter Raleigh, da bi pridobil svoji kraljici Elizabeti »več mest, narodov in zakladov, kakor jih imajo španski kralj, maroški sultan in katerikoli cesar.« Njegova poročila o tej deželi so skrajno fantastična: tu žive poleg Indijancev rodu Omega ciklopi, ki so trikrat tako veliki kakor navadni zemljani in ljudje brez glav, ki imajo oči na plečih, usta na prsih, lase pa sredi hrbta. Ko se je vrnil brez uspeha domov, so ga obdolžili veleizdaje, češ, da se je udeležil zarote Arabelle Stuartske zoper naslednika Elizabete kralja Jakoba I. Bil je obsojen na smrt, pozneje pa pomiloščen na dosmrtno ječo. Tu je spisal več odličnih zgodovinskih in pesniških

Pravljčna kneginja sreča viteza svojih sanj

(M. Sachse-Schubert — izrezanka)

del. 1617 je šel na povelje Jakoba I. spet v južno Ameriko, da bi našel Eldorado. Ker pa so ostali njegovi naporji brezuspešni in ker se je kljub kraljevi prepovedi spustil s Španci v boj, je potrdil kralj prvotno smrtno obsodbo, nakar je bil Raleigh 29. X. 1618 v Londonu obglavljen. Se na morišču je zatrjeval, da je odkril v resnici bajne zaklade. To skrivnost pa je vzel nesrečni mož seboj v grob.

Po 1617 je zanimanje za Eldorado nekoliko poglelo. 1637 je poročal nemški jezuit in misionar o. Fritiz o zlatem jezeru Parimi in ogromnih zakladih Eldorada. Ta vest je povzročila znova številne ekspedicije pustolovcev vseh narodov sveta, ki so trajale skoraj neprenehoma do 1775.

Vsa ta podjetja so stala ogromno denarja in zahtevala več tisoč človeških življenj — seveda zaman. 1800 je rešil slednjič to uganko veliki Aleksander v. Humboldt. Na svojem potovanju po južni Ameriki je obiskal tudi kraje, kjer naj bi bil Eldorado. V bližini izvira Orinoko — na meji med današnjo Venezuelo in Brazilijo — je videl velike skale mastne sljude, ki so se blesketale pod jasnim tropičnim soncem in zbudale tako vtis, kakor da bi obstojale iz čistega zlata in srebra. Nedaleč odtod je malo jezero Amucu (dolgo 1.2 km; prilično kakor Bohinjsko jezero), na gori Zipaquiua blizu mesta Bogatá pa jezero Guatavita. Od časa do časa poplavi Orinoko daleč okolico, ki se zdi potem ogromno jezero. Potnik Rihard Schomburgh pa je našel 1843 na mestu, kjer naj bi bilo sijajno velemesto Manoa — neznatno in skoraj zapuščeno indijansko vas. V novjšem času se je izkazalo, da govornice o Eldoradu in deželi Amaconk niso bile povsem neutemeljene. Na skrajnem severu Brazilijske bližine reke Parima pri kraju Upati so namreč v resnici zlati rudniki. Tudi notranjost francoske Guyane ima mnogo zlata. To je bilo domnevno znano že Raleighu, ki je hotel s strašnimi opisi ciklopov in brezglavcev preplašiti neljube španske tekmece.

Celo pripovedka o zlatem kralju (nadhovniku) ima zgodovinsko ozadje. Pri Plemenu Chibcha (v dan. Kolumbiji) je obstajal namreč prastar verski obred, da se je kacik (poglavar) vsaj enkrat na leto posul z zlatim prahom, se podal nato v svečani procesiji k jezeru Guatavita, daroval tam bogovom in si nato izpral prah v jezeru. To »zlato jezero« je igralo še v začetku prejšnjega sto-

letja neko vlogo. Domačini so pripovedovali namreč o njem naslednjo zgodbo: Mladi sin bogatega kacika Manalappe II. in lepe kneginje Rame je utočil v Magdalenski reki. Kacik je zaradi tega silno žaloval in želel, da bi mu rodila žena drugega sina. Ko se mu je slednjič ta želja izpolnila, mu je ukazal duhovnik sončnega boga, da daruje svetemu jezeru polovico premoženja. Temu povelju se je pokoril kacik tako, da je šel vsako leto na rojstni dan svojega sina z velikim spremstvom k jezeru in pogreznil vanj zlato, srebro in drage kamene. Zaradi tega so mislili ljudje, da so na dnu jezera ogromni zakladi, in da izvira vse bogastvo, ki so ga našli Španci v teh krajih iz »zlatega jezera«.

1820 se je ustanovila v Londonu družba, ki bi izsušila jezero in prišla tako do zakladov. Dobili pa so tako malo zlata, da se nadaljnje delo ni izplačalo. 1825 je našel trgovec Robert Dibson iz Londona v vejah drevesa, ki se je pogreznilo v jezero zlat kip. Zato je sklenil, da nadaljuje delo na lastne stroške. Ves trud pa je bil zaman. Dibson je zgubil vse svoje premoženje in umrl v največji bedi v neki umobolnici v Londonu 1843. To je bila menda zadnja žrtev Eldorada.

DALJE

Zimmermann: RIBIC (lesovec)

GENIALNOST ALI SLABOUMNOST?

Psihološke preiskave (testi) majhnih otrok ne pomenijo dandanašnji več samo znanstvenega postopa, s katerim naj se dožene in opredeli slaboumnost nasproti normalnemu stanju otroka, marveč se stavljajo vanje dokaj težje in zapletenejše zahteve.

Pogrej je znanstveni psiholog pripočel otroške preiskave samo v svrhu znanstvene diagnoze duševne strukture in razvoja, dandanašnji pa zahteva praktik od nje tudi še prognozo. Zdravnik, učitelj in vzgojitelj, pa tudi starši bi radi preiskovalni postopek, s katerim se lahko točno dožene nadpovprečno ali podpovprečno stanje v otrokovem razvoju, normalnost ali nenormalnost njegove osebnosti, vrhu tega pa še sodbo, kako se bo dete vnaprej razvijalo ter nasvete, kako naj bi se vplivalo na razvoj, da bi prišel v pravi tir.

Po ustanovitvi otroških psiholoških preiskav Alfredu Binetu so se bavili s tem še mnogi drugi raziskovalci, ki so si prizadevali najti kolikor moči enotno in izčrpno preiskovalno metodo. Tako so n. pr. zmerom poskušali ustvariti za preiskave kar najbolj naravne življenjske situacije in zasledovati naravno zadržanje otroka v teh okoliščinah. Od otroka se ne bi smelo zahtevati kakih rekordnih sposobnosti. Seveda pa bi morale preiskave pokazati tudi res vse osnovne poteze otrokovega zadržanja v posameznih položajih, tako da bi dale dovolj jasno sliko njegove osebnosti. Vse to so precej težki pogoji, ki se jim slednjč pridružuje še zahteva, da mora biti preiskovalni postopek lahek,

kratek in pregleden — torej nekakšna ustaljena metoda, ki se je lahko vsakdo nauči in poslučuje.

Dunajska zdravnica dr. Charlotte Bühler, izredna profesorica na dunajski univerzi in profesorica na pedagoški akademiji v Elbingu dr. Hildegard Hetzer sta v svoji knjigi »Testi na majhnih otrocih« objavili vrsto takih psiholoških preiskav za deco od 1. do 6. leta. Iz te knjige so posneti tudi naslednji podatki.

Za preiskavo je potrebna vrsta poskusov, ki se nanašajo na prva leta. Med temi je izbrana spet posebna vrsta za prvo leto ter tu vmes še vrste za posamezne mesece. Poskusi prično že prvi mesec otrokovega življenja. Za prvi poskus velja po dunajski raziskovalni metodi reakcija na hrano: Če se dotakneš deteta na lico, oči, ali glavo.

V drugem mesecu se otrok že lahko zagleda v barvne predmete, ki mu jih premaknemo pred očmi. V ta namen je treba podržati otroku v razdalji kakih 25 cm pred očmi štrnico rdeče volne.

Ko se otrok upre z očmi v volno, je treba štrnico nekajkrat počasi pomakniti v stran pa spet nazaj. Otrok mora premikanju slediti. Tudi če se mora poskus večkrat ponoviti, preden se posreči, velja, da je otrok preskušnjo preстал.

V osmem mesecu mora otrok posesti po igračah, tudi če leže izven njegove posteljice. V ta namen se pripravi otroku igrača na stočcu poleg ležišča, ki pa mora biti v enaki višini. Kasneje ko dete že lahko vstane, se položi igrača na višji stol. V osmem mesecu mora otrok že vzeti igračo, ki smo mu jo skrili v

svoj žep. Pogoj je seveda, da mu jo vzamemo pred njegovimi očmi in da igrača gleda iz žepa.

Poslej postajajo naloge, ki zadevajo otrokovo doumevanje čedalje težje. V

devetem mesecu mora otrok že razločevati med dvema predmetoma. Za poskušnjo vzamemo v vsako roko drugo igračo in počakamo, da si dete izbere eno izmed njih. Potlej mu igračo spet vzamemo, obe igrači v rokah zamenjamo in mu jih nato spet ponudimo. Dete bo obe reči nekaj časa opazovalo, potem pa si vzelo znano igračo, dasi je bila zdaj v drugi roki. Zelo poučen je tudi naslednji poskus. Zvonček privedemo na tenko, po možnosti zelo neizrazito barvno nit in položimo zvonček izven dosežne bližine, najbolje na stolec poleg postelje, konec niti pa spravimo otroku zelo blizu ročic. Zdad zahteva test, da si otrok potegne zvonček k sebi.

Drugo življenjsko leto prinese otroku spet drugačen testni material. Vošna, ropotuljica in kosl lepenke se morajo umakniti votlim lesenim kockam in palicam, zrcalcem, ter tablicam z barvami in liki. Otrok mora znati sam, ne da bi mu kdo kaj poprej pokazal vtakniti manjšo kocko v večjo in jih vzeti spet narazen. Potlej pride na vrsto poskus z zrcalcem. Zrcalo držimo otroku kakih 15 cm pred obrazom, tesne

poleg njegove glavice pa slaščico, tako da jo dete vidi samo v zrcalu. Zahteva se, da mora otrok poseči z ročico po slaščici v zrcalu. Pri tem je seveda treba paziti, da otrok ne čuti ob svoji glavi roke, ki drži slaščico, da po tej poti ne dožene, kje se resnično nahaja. Zadostuje, da otrok samo enkrat poseže v zrcalo, ker navadno malčki takoj spoznajo, da si na ta način ne morejo prisvojiti slaščice in puste nadaljnjo prizadevanje.

Ako dobi otrok v roke dve palici, votli trstiki in zapazi, da imata luknje na koncih, bo poskušal oziroma bi vsaj moral poskušati vtakniti drugo v drugo.

Predaleč bi prišli, ako bi hoteli navesti vse mnogovrsne poskuse, ki naj odkrijejo otrokovo duševno razvitost v posameznih razvojnih dobah. Naloge, ki jih mora otrok reševati, postajajo z napredujočimi leti nesorazmerno težje, dasi se še vedno drže v mejah igranja. Od tretjega do petega leta se preskuša otrokova bistrost na igralnih kamenčkih, na kockah za sestavljanje slik, in pri nešteti drugih igrah, kjer ne gre zgolj za mehanično ponavljanje stereotipnih dejanj. V šestem letu pa

pridejo na vrsto že gradbeni kamenčki, iz katerih se morajo delati stavbe, tekmovalne igre in druge slične stvari, pri katerih otroci lahko pokažejo tudi nekaj samostojnega udejstvovanja.

ni kraja je treba še omeniti, da so take preskušnje zvezane z mnogimi težavami. Ne glede na to, da mora biti prostor, kjer se vrše, otroku popolnoma domač, se mora izvršiti preskušnja tudi ob ugodnem času, ker tudi otrok ni vselej razpoložen za take stvari. Otroci, ki so utrujeni, slabotni ali ki niso duševno uravnovešeni, se morajo za tisti čas izločiti. Razen tega je treba tudi

trajanje preskušnje primerno omejit in zmerom upoštevati individualne posebnosti malih kandidatov. Slednjič ostane še najvažnejši del cele preskušnje, to je pravilna ocenitev zabeleženih rezultatov, kar se da najlažje doseči s pregledno številčno statistiko.

Slika 20 iz knjige Dr. Charlotte Bühler, Današ in Dr. Hedegard Heizer »Kleinkinderintestest« — slika J. A. Barth, Lipsko.

OTOK SRAMOTE

IZ ZBIRKE: NOVI DOKTOR FAUST
MARIJANA ŽELJEZNOVA-KOKALJ

Kakor plameni so se vzpenjale kvišku proseče roke. Gospod, usmili se nas!« so drhtele ustnice.

»Vas se naj usmili?« je zarohnel dr. Faust. »Bič v roke in zažvižga naj na vaših grešnih telesih svojo pesem joka in krvi...«

»Gospod, prizanesi nam!« so šepetale upognjene žene.

»Vam... vlačugam?« je vprašal z groznim glasom dr. Faust.

Žene so se sklonile tako globoko, da so se njih čela doteknila tal. »Velik je naš greh!« so dejale pritajeno.

»Ogromen kakor obličje zemlje, strahen kakor prekletstvo pekla.«

»Ne,« je zavpila Margareta. In kot bi jo navdala skrivnostna življenjska moč zemlje, je vstala in ponovila: »Ne!«

In za njo je vstajala žena za ženo in njih obup se je prelil v mehke nasmeh.

»Kaj se režite, prokleta golazen! Rablji, zvežite jih in vrzite jih na otok sramote!«

Odgnali so jih in vsi, mimo katerih so stopale s prekrižanimi rokami, so pijučili vanje. Niso se ozrle, niso jadikovale, s trdim korakom so odkorakale v sramoto.

Dr. Faust si je mel roke. »Nisem zaman novi dr. Faust. Z močjo svoje misli sem jih upognil in izbrisal iz naše kronike. Naj stikajo za soncem, naj rode nezakonske otroke zverem...«

Na otoku sramote so se stisnile žene druga k drugi. Zdaj se je zvila ta od bolečine, zdaj ona, zdaj tretja... deseta... Tiščale so blede ustnice, da ni mogla bol duše in telesa v tiho zvezdno noč.

Drevo se je nagnilo k drevesu, dremajoča ptica k ptici, zvezda k zvezdi. Morje se je vzpelo visoko k čerem. Noč je bila prepojena s tajno bolečino, v kateri se

rodi življenje. Sove so prhutale in niso kričale in na nebu se niso vsipali utrinki. Zvezda za zvezdo se je prižigala in nekje v daljavi so dejale ženske: »Otroci se rode!« in se pobožno križale.

In na pozabljenem otoku sramote so se borile žene z naravo in ji trgale v potu svojega obraza kruh za novi rod, ki je rasel v soncu in dežju kakor cvet sredi poljane.

Čez dvajset let si je domislil dr. Faust. »Grem na otok sramote pogledat sence grešnic. Njih kosti so oglodane in gnijo. Kakor nekoč Dante, bom videl tudi jaz epilog večnih spokornic... Njih duše niso naše pokoja, nedolžna kri njih otrok kriči proti nebu...«

Prišel je in obstrmel.

Cvetela je pomlad. Življenje je puhtela sleherni bilka; življenje je mikalo; življenjska moč je mamila... in novi ljudje so peli čudovito pesem dela, pomladi in ljubezni. Le tu in tam je posedala stara žena. Pogled je upirala v daljo kakor bi hotela prodreti skozi prozorni obzor tja, tja... kjer jo je pahnil greh in zavrgli ljudje. Molče je nosila svojo bol. Otrokom otoka sramote, ki so se kopal v soncu, ni hotela pokazati doline solz in ponižanja...

Dr. Faust je sedel v svoj zrakoplov in odhitel med ljudi. Izbrisati je hotel podobo raja. Zmerom in zmerom si je ponavljal: »Nadzemsko moč imajo matere. Misli sem stopiti na otok smrti... pa sem našel prekipevajoče življenje... Najrajši bi vrgel nanje strupene pline... in jih pokončal... Materinstvo je ugan-ka vsake žene, pa tudi vlačuge!

Jadrno k »Božjemu volku. V vinu bom pozabil na tiste ženske... če ne, če ne bom postal mehak! In fant od fare mora biti trd kot kremen in oster kot jeklo, posebno če je filozof in mu pravijo: novi doktor Faust!«

NARODNI ZNAČAJI

Ze v starini je Cezar opisal značaj Galcev, Tacitus pa Germanov. V početku 19. st. je Kant v svoji Antropologiji opredelil značaje: angleški, francoski, italijanski, nemški itd. Poslej so ta nauk priznavali slovstveniki, n. pr. Michelet, H. Heine, učenjaki, n. pr. Boucher de Perthes, dušeslovci kot Fouillée, ki je l. 1903 zagrešil debelo knjigo »Psychologie des peuples européens«. Tako je Francoz živahen, premenljiv in prevrčljiv (evropska opica), zgovoren, veseljak, bister, ljubezniv, dobrohoten, toda modrovalec, ugovarjavec, nezadovoljež, vetrnjak, domišljavec. To sliko vsakdo priznava, vendar vsakdo brez pomisleka pripisuje francoskim pokrajinam precej drugačne poteze.

Vendejec na priliko je zapet in zaprt, poniglav, trmast, zamerljiv, molčeč, delaven, gostoljuben, veren.

Bretonec je vztrajen, trd, srčen, žilav, otožen, pa pijaneč in nesnažen.

Pikard je tih, resen, svojeglav, trezen, postrežljiv, pri tem pa »skoračič«, ki naglo in strašno vzkipi.

Ti zgledi se dajo pomnožiti, a malo bi našli pri njih tega, kar velja za splošno francosko last.

Podobno je pri drugih narodih.

Spanec je baje ponosen, ošaben, nedostopen, svečan, samotarski, nepristopen, len. Ali Katalonci, Valenčani, Aragonci, Andaluzi so jako različni od Kastiljanca.

Italijan, ka-li, je vesel, umetniško nadahnjjen, gibek, ničemuren, pretiran, strasten; Piemontez, Napolitanec, Sicilijanec itd. pa se korenito ločijo od njega.

Anglež ni podoben ne Škotu, ne Galotu. Prus se razloča od Porenčana, Bavarca, Saksonca itd.

Ta ali oni človekoslovec je že očrtal skupni obraz Slovencev, n. pr. J. Cvijič. A pri vsem tem takoj razbereš šegavega in dobrodušnega Dolenjca od bahavega, ponositoga Gorenjca itd. (preneham, da se komu ne zamerim). Dobri poznavalci krajevnih razmer ločijo celo vas od vasi. Taka ljudska dognanja se zrcalijo često iz zabavljic, verzificiranih rečenic itd. Primerjaj v Grudnovi »Miški osedlani«:

Pravijo, da Šenpolajci
urno tečejo ko zajci,
pravijo, da Nabrežinci
jih premagajo z mezinci ...

Ali so narodni značaji nevenljivi, nemnjljivi? Ne. Blagohotni, vladni, prijazni, uslužni, razgovorljivi, besedljivi Francoz je pripadal izobraženim slojem XVIII. stol. Pritisk gmotnega življenja in družabne prekucije so poslej močno zmanjšale vse te vrline. Bernardin de Saint-Pierre je imel za oznako francoske duševnosti-ljubezen do kralja. Kdo bi si upal to še danes trditi?

Verski duh, značilen za Špance, po malem gine. In Kant je zagotavljal, da Nemci nimajo narodnega ponosa: ko bi še živel, ne bi več tako mislil.

Po vojnah Prvega imperija je angleško ljudstvo pijančevalo, preklinjalo, nečistvovalo, razkazovalo svoje grehote. Po dolgem miru je vse to prešlo.

Razvoj narodnih značajev odseva iz književnosti: veliko je nasprotje med pisatelji iz dobe Ludovika XIV., enciklopedisti in romantiki. Današnji razvoj je še hitrejši.

Ljudje, naseljeni v novi deželi, porabijo vse sile za gmotni napredek. Američan stopa čisto mlad v življenjski boj. Dečki, skoro še otroci, se bavijo s kupčijo s tako odločnostjo kot stari »gadje« (Elisée Reclus). Enako se Argentinci spuščajo v trgovino in ne najdejo časa za duhovne posle (Ed. Montet). Sibirci so postali brezbržni za umetnost, vero, politiko, v nasprotju z Rusi, od katerih izhajajo (E. Reclus).

Kadar je ozemlje v dobrem tiru, se del občanov posveti duševnemu opraviilu. Pri vsem tem pa goje najrajši uporabnostne vede, kakor opažamo to v Zedinjenih državah.

Anglija je bila dolgo kmetski narod; trgovski duh se je vzbudil šele pred par stoletji. Nемец, ki je bil v začetku XIX. stol. čuvstven, prečutljiv, romantičen, se je takisto predruščil. Ako pa se opusti kaka zgodovinska progа, se trgovske sposobnosti kaj brž izgubé: dejstvo bo de v oči pri Benečanih in Lizboncih.

Pod vplivom velikih prevratov in homatij se družabni značaj jadrno spremeni. Kuga, kolera je zanelila misel preganjanja; Jude in gobavce so dolžili, da trosijo te bolezn i iz papirnih zavitkov (škrnicljev), polnih sokrvice. Kadar je epidemija ponehala, se je preostalec polotila besna želja po uživanju, vse se je vdajalo razkošju, nasladi, razuzdanosti. Enako dušno stanje se opaža po daljših vojnah, n. pr. 1815 in 1918.

Preokret je seveda le začasen. Po nekaj letih se narod poprime prejšnjega značaja.

Po mnogoštevilnih zgledih, tu kar na kratko posnetih, sklepa dr. F. Regnault (Mercure de France 1. IV. 1933):

1. Tako zvani narodni značaj pripada le vodilnemu sloju.

2. Poleg njega so značajni dežel, pokrajin, celo okrajev in občin, zvezani s geološko, podnebno, prehransko, družabno okolico.

3. Etnični (narodnostni) značajni se utegnejo predrugačiti, tupatam nanaglo ma, z življenjskimi pogoji.

4. Kadar spoznamo vse krajevne značaje, šele tedaj bomo mogli iz njih dobiti veljavne sinteze. K.

ŽIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

DEVETNAJSTO POGLAVJE

Niti pet minut ne traja od prvega koraka, ki ga jetnik napravi v hodniku smrti pa do okreta električnega spoja. Toda tudi to je več kot dovolj, da ugasne od boga dana iskra življenja. Jaz to posebno pekoče občutim, ker spoznam vsakega jetnika v mesecih njegovega čakanja osebno.

Res so zagręšili umore, toda razen tega dejstva, ki je sicer često le slučaj usode, ne najdem med njimi in povprečnim človekom z ulice nobene razlike. Imajo napake in včasih tudi prav hude, imajo pa tudi kreposti mnogokrat celo odlične in presenetljive.

Znana jim je vloga, ki jo moram igrati v njihovi tragediji, vedo pa, da nastopam v njej kot uradnik države in ne kot njihov prijatelj Lewis Lawes. In čeprav se bo mnogim zdelo čudno, moram povedati, da hranim spomin na prijateljstva, ki sem jih sklenil v hiši smrti Sing Singa.

Št. 69.645 je bil prvi človek, ki je šel na električni stol, odkar sem bil imenovan za ravnatelja kaznilnice. Bil je razmeroma neuk Italijan, ki je svoj zločin zagrešil v močni pijanosti in je prebival že več ko dve leti v hiši smrti. Bil je globoko veren, zato ga smrt ni plašila in električni stol je smatral za neke vrste voz, ki ga popelje naravnost skozi nebeška vrata. Ekstaza, ki jo je izdajal njegov obraz, ko je poljubil razpelo, preden je sedel na stol, nam je bila v dokaz, da je bilo njegovo upanje iskreno.

Mož, ki mu je sledil, je bil št. 70.292, znan pod imenom brooklinski bančni bandit. Bil je izreden človek in spoznal sem ga zelo dobro. Bil je mlad mož iz dobre družine in lepe vnanjosti ter je že

hodil v višjo gimnazijo, ko so ga izključili zaradi goljufije pri kartah. Rajši kot bi se obrnil na očeta, ki je bil zelo strog in mrk in ker tudi ni mogel najti nobenega posla, se je lotil bančnega ropa.

Vse svoje rope je, kakor je zatrjeval, izvršil pri belem dnevu in često celo z znanjem policijskih uradnikov, s katerimi je potem delil svoj plen. Ko je priznal svoje roparsko življenje, je sedel v državnih zaporih v Brooklynu, kamor je bil obsojen zato, ker je ubil nekega svojega pajdaša. Ustrelil ga je v prepiru, ko je nasprotnik, kakor je mislil, segel po samokresu. Kasneje se je pa dognalo, da nasprotnik ni imel nobenega orožja, in ubijalec je smatral, da je napravil dejanje, ki ga lahko opere samo s smrtjo. Zaradi tega je sam prijavil svoje bančne rope, da bi, kakor je izjavil, izvršil zakonit samomor.

Prepeljali so ga nanovo pred sodišče v New York in ker se ni hotel braniti, je bil kmalu obsojen. Imel je tudi to čudno prošnjo, naj se ne dela priziva v njegovo korist. Kljub temu je zagovornik vložil priziv in neka njegova znanca je zaprosila tudi guvernerja za milost. Oba koraka sta pa bila podvzeta brez njegovega privoljenja.

Onega dne zjutraj, ki je bil določen za njegovo usmrtenje, je prosil glavnega paznika, da bi smel na svoji zadnji poti nositi belo srajco namesto običajne črne. Ker se to ni še nikdar zgodilo, se je dotični nekaj časa obotavljal, nato se je pa obrnil na mene.

Ker se je po mojem mnenju človeka ravno tako lahko in naglo dalo usmrtiti v beli kot črni srajci, sem mu izpolnil prošnjo.

Prosil je tudi, naj bi se mu dovolilo iti na električni stol brez okov na rokah in naj ga spremlja kak smehljajoč stražnik namestu mrkega in resnega. Tudi to sem mu dovolil.

Smatral je sicer za krivico, da je ubil svojega nasprotnika, mislil pa je, da je bil popolnoma upravičen streljati, če bi nasprotnik tudi posegel po orožju.

Vztrajno je odklanjal povedati svoje pravo ime ter tudi ni hotel podpisati svojega imena pod onim, pod katerim je bil obsojen. Uporabljal pa je denar, ki je pod tem imenom prihajal zanj v našo blagajno, da si je kupoval cigarete. Imel ni nobene vere, pač pa je čital neka dela o spiritizmu.

Malo pred eksekucijo mi je rekel, da se bo vrnil, če bo le mogoče, v obliki du-

ha okrog 11. ponoči onega dne, ko bo usmrčen.

One noči, ko sem šel po stopnicah navzgor v svojo spalnico, sem začul neke ubrane in ugasle glasove, ki so mi prihajali na ušesa iz teme. Prisluhnil sem za minuto ali dve, toda glasovi so prestali, trenutek nato so se spet ponovili. Priznati moram, da sem za hip mislil, da se je res vrnil št. 70.292 v obliki duha in mogoče bi to še danes mislil, če se ne bi slučajno nekaj minut kasneje vračal po stopnicah in našel mlade mačke, ki so se igraje podile po zamorski kitari, ležeči z navzgor obrnjenimi strunami pod stopnicami.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)
(PONATIS TUDI V IZVLECKU NI DOVOLJEN)

RAZVALINE — ŽIVLJENJA NOVINE

Bila je doba, ko se je pretočitev ali transfuzija krvi štela za junaški čin, h kateremu so se zdravniki zatekali samo v obupnih primerih. Že zgolj ime je turobno zvenelo in E. Gautier pripoveduje, kako je nekako pred 40 leti v pariškem Francoskem gledališču namilo prepadla igra »la Bûcheronne«, ker je obravnavala tak dogodek. Današnje občinstvo ni v tem oziru več tako rahločutno. Časi so se spremenili. Spričo čudovitega napredka v operatorski tehniki je postala pretočitev preprosta, lahka in malone nenevarna stvar. Posebno izza vojne, med katero je silno ko-

ristila, je prišla v vsakdanjo rabo: galvanizira umirajoče pa tudi premlaja opešance.

★

O njenem pomenu lahko sklepamo iz dejstva, da se je pojavil nov poklic »krvodajev« (donneur de sang), pripadajočih vsem slojem sodobne družbe. Takih krvopustov je po velikih mestih že toliko, da si že snujejo zadruga v obrambo svojih koristi. Vendar navzlic velikemu svojemu številu še ne morejo ustreči vsem potrebam. Kajti vsaka kri ni enako pripravna v zdravilne namene. Naj si bo človek še tako čvrst in čil, njegova kri ni prikladna za vsakega bolnika. Zato je treba preizkušanja, to se pravi, marsikdaj pojde puščanje v izgubo.

Razen tega se kri jako rada pokvari. V nasprotju z drugimi krepčili se v steklenici hitro spremeni, tako da po enem tednu že več ne učinkuje, ako ni že celo kvarna. Tako bi se v velemestih utegnilo pripetiti, da bi ob kakih hudih uimih nedostajalo tvorbe krvi za ranjence.

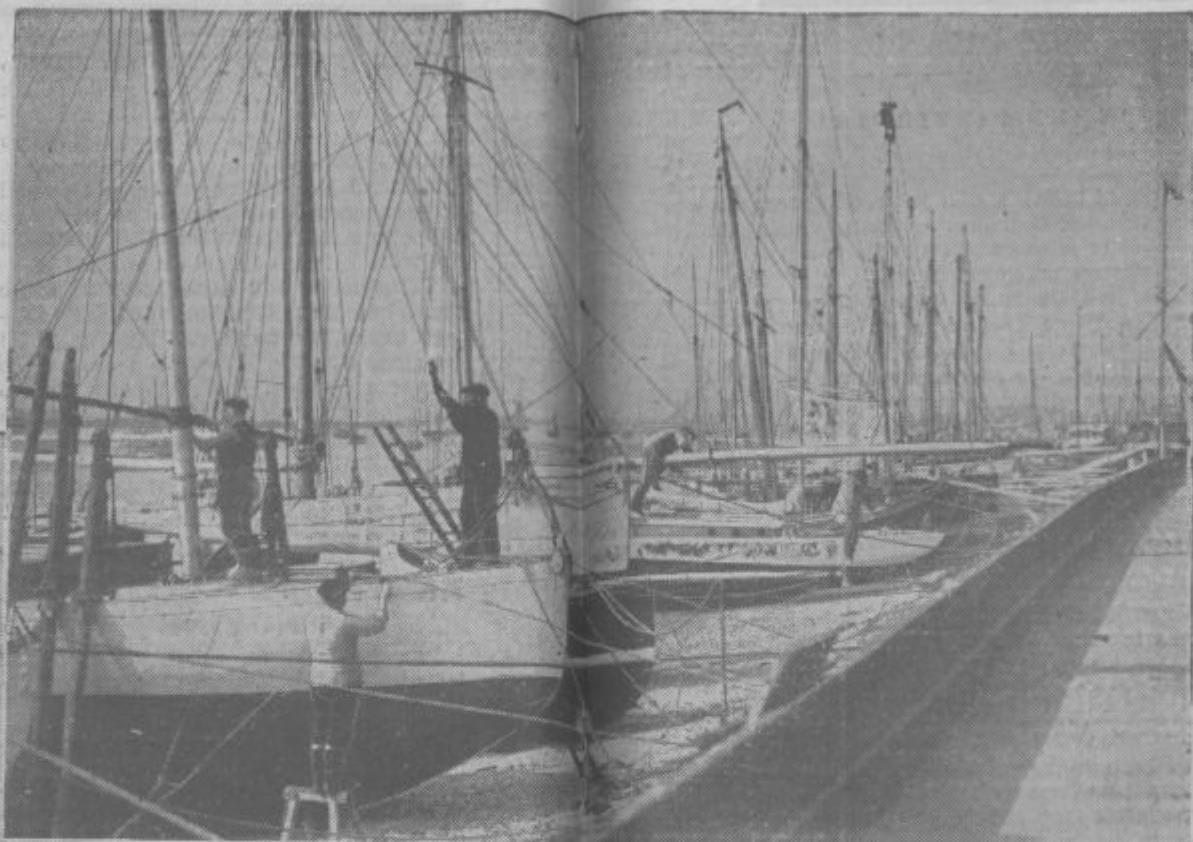
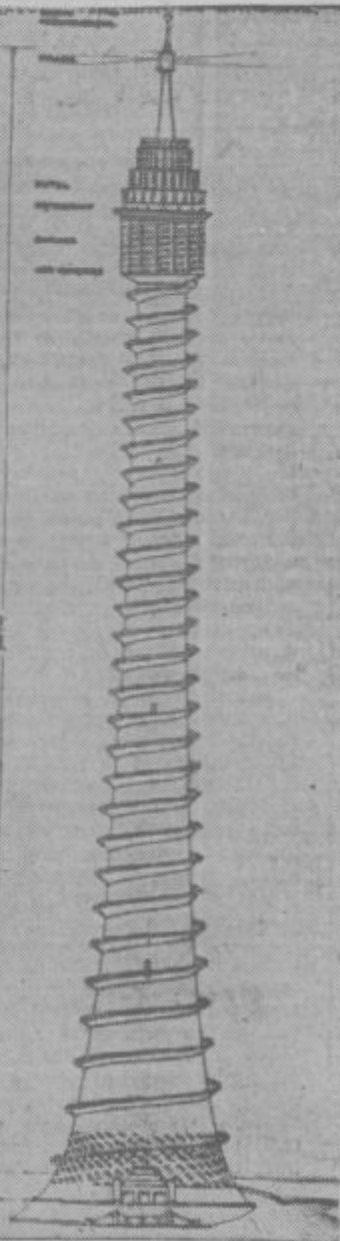
Zateči pa se ne moremo h krvi katere koli živali, ki se zbog pomanjkanja potrebne sintonizacije ne sklada s človeško krvjo. Potemtakem si je Rus dr. Žadin zamislil, da bi kri za pretakanje poslej jemali mrtvecu, ki je preminil brez dolge mrtvašnice (agonije), preminil dovolj naglo, da kri še ni utegnila predrugačiti svojega ustroja, svoje kemične sestavine, svoje kisline vsebine, skratka, svoje živnosti.

Dr. Žadin vodi ranocelniško kliniko v Moskvi. Po njegovih izvajanjih se mora mrliču kri puščati kar se da brez dotika z zrakom. Izbirati se smejo v ta namen le poedinci, ki niso počasi hirali in slabeli, pač pa so nenadoma ugasnili, n. pr. za prsno angino, srčno kapjo, razbito lobanjo, pri čemer žrtev ni preveč izkravavala. Doselej so baje uspešno izvršili nad sto posmrtnih transfuzij. Ako se dejstvo potrdi, je kirurgija ob zadnji uri napravila imeniten korak naprej. (k)

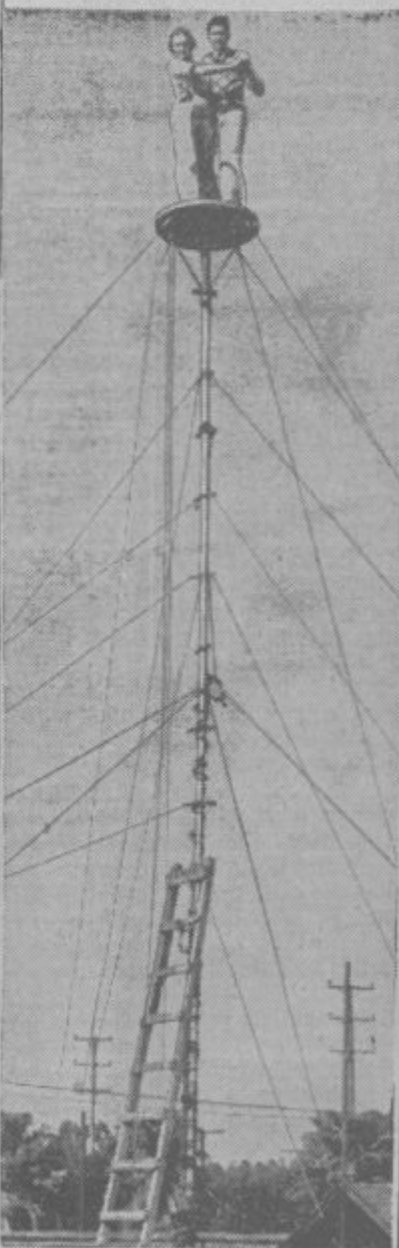

BOLCKE: MLADE BREZE

Levo: »Svetovni svetilnik«. V Parizu nameravajo zgraditi za svetovno razstavo l. 1937. nov fantastičen Eiffelov stolp, visok 700 m. V višini 600 m bo restavracija, kjer bo prostora za 2000 ljudi — Zgoraj v sredi: Pomlad v pristanišču

Desno: Par, ki je plesal 56 ur na vrhu 75 čevljev visokega droga za zastavo. To se je zgodilo seveda v Los Angelesu — Spodaj v sredi: Japonci se poslužujejo pri okupaciji kitajskega ozemlja najmodernejših vojne tehnike

MATI

TRINDADE COELHO — PO PORTUGALSKEM IZVIRNIKU
PRIREDIL L. U.

I.

Lujizina ljubezen do sinčka je mejila z obožavanjem. Lujiza ni poznala ne svojega očeta, ne svoje matere in niti ni vedela za gotovo, kje se je rodila. Nikdar prej ni imela nikoga na svetu, da bi mu posvetila svoja čuvstva, zdaj se je preverila, da tudi očetu svojega sina ni podarila svoje ljubavi, čeprav se ji je zdelo v kratki dobi njiju občevanja o žetvi, da ga ljubi iz vsega srca.

Pričelo se je s tem, da jo je prosil poljuba in spominjala se je, da mu je odgovorila:

— Ne, ne! S poljubi je tako kakor z jabolki: človek bi rad imel, da mu pa-dejo zrela v naročje.

A naposled mu ga je vendarle dala in varala se je, kakor jo je prevaral on. In ko jo je zapustil, ga je kmalu pozabila, skoraj zadovoljna, da more živeti samo za svojega »angelička«.

Ta je bil njen, le njen, ker ga je nosila pod svojim srcem. V povračilo za vse bridkosti, ki jih je pretrpela, je bil njen sinček zdaj luč njenih oči in vsa radost njenega srca. — A nenadoma je začel hirati in ko je Lujiza, držeča ga na rokah, morala noč in dan gledati, kako trpi, ji je bilo, kot da se ji trga od srca kos za kosom in uboga Lujiza že več ni imela solza, da bi se jokala.

Pred kratkim so ji rekle sosede:

— Ne poljubuj ga toliko! Če mu daješ vedno poljube, mu izsesaš dušo!

In zdelo se ji je, da je res tako, kajti kakor je prej bil krepak, je zdaj slabel in ko je Lujiza poklicala vaškega padarja, da naj sinčku zapiše kako zdravilo, ji je rekel:

— Skrbi za drugo, bo kmalu potrebno.

Bilo ji je, kakor da ji je prebodel srce, kajti kljub temu, da je že pred dnevi izgubila skoraj vsako nado in si je želela, da tudi sama umrje, je vedno še poskušala, samo sebe varati.

— O Bog! Tedaj ni pomoči? je vprašala padarja.

— Saj sem ti že rekel, da pripravi vse, ker bo kmalu potrebno.

Kako jo je zadel ta brezsrčnost!

— A vendar pridite! ga je prosila, on pa ji je odgovoril, da ne pride, ker bi bilo zaman.

In res ni prišel in dan je pretekel tem žalostneje, ker tudi sicer Lujiza ni videla žive duše in je bila sama s svojo bolestjo in z bolestmi ubogega sinčka.

Koča je stala zunaj vasi in prišel je mimo kvečjemu kdo, ki je šel na svojo njivo. Zdelo se je Lujizi, da jo je pozabil v njeni bolesti ves svet in tudi sam Bog.

In vendar je molila k njemu in kadar ni poljubovala svojega sinčka ali se ni vdala svoji obupnosti, je povzdignila svoje misli k Bogu in z vso gorečnostjo molila:

— Oče naš, ki si v nebesih, posvečeno bodi...

II.

Ko se je začelo mračiti, je vzela Lujiza sinčka in sedla ž njim na prag. Med kolena mu je napravila zibko in mu dala, ker mu drugega ni imela dati, vsaj mirno sladkost poletnega večera.

Kotiček je bil slikovit — in v bližnjem gaju so se ptice že zbirale k ponočnemu počitku in Lujiza je mislila na mimo leteče lastovice, ki so bile tudi matere, in na mladiče teh mater — vse tako živahne in vesele.

In zdelo se ji je, da kličejo lastovice:

— Ubogi tvoj sinček!

In mlade lastovice:

— Ubogi naš bratec!

In tako je bil ta večer še bolj žalosten, dočim so bili večeri prej tako lepi in veseli, ko je bil Lujizin sinček še zdrav.

Sinček se je začel že smehljati pri švrcanju ptic. Škrjanček je vsako jutro žvrgolel blizu kočje, kakor da je hotel zbuditi malega sinčka in mu želeli dobro jutro in poljubi, ki mu jih je dajala pri teh prilikah mati, so doneli tako kakor škrjančevo žvrgolenje, ker je mati v svoji radosti posnemala jutranjo ptičjo pesem.

A kje je že vse to! Bilo je še pred kratkim — zdelo pa se ji je že tako davno.

III.

Iznenada se je spomnila vseh neznanih dogodkov tega mladega življenja, ki je trajalo le malo več od dveh let. Spričo teh spominov je skoraj pozabila svoje sedanje bolesti in ga je ljubkovala po vratu, kar je bilo sinčku nrej tako všeč, in mu je rekla:

— Srce moje zlato, zakaj si tako drobno?

Pri takem ljubkovanju je bilo, ko se ji je prvič nasmehljaj in le Bog ve, kaj ji je bilo to smehljanje. Bilo je več kot sreča, bilo je največja slast in ko je dete poskusilo prvo besedo, je trepetala od radosti in se v svojem srcu zahvaljevala za to novo božjo milost.

— In prvi poljubček, kdaj mi ga bo dal moj sinček? A tega še ne zna in — moj Bog! nikoli ne bo znal!

In potem ga je spet videla v duhu, že večjega, ko poskuša prvi korak z *drobnima nožicama in potem ko je že krepkejši, ko se že zanima za ptičja gnezda in jih gleda spočetka s tal, potem pa spleza na drevo, da si jih prav od blizu ogleda, in slišala je, kako ji toži prestrašena ptica:

— Ali ga vidiš, tega tvojega paglavca,

kako nas zalezuje? Nazadnje mi še gnezdo odnese!

In Lujiza se zasmeje in zakliče:

— Pusti gnezdo, ne smeš se ga dotakniti!

In potem vidi spet sinka v duhu, kako bo čeden in priden in kak korenjak bo, ko kedaj dorase.

A oglasijo se skrbi:

— Ko bo že dorasel! — Zalostno je mislila na čas, ko bo hodil s sekuro na rami v gozd in bo nosil težke tovore drv. In potem na »nabor« in če ga vzamejo k vojakom! In nekega dne se mogoče oženi!

Glasno se zasmeje, ko ji pride na misel, da se bo ta črviček morda kedaj oženil, pokrije ga s poljubi in ga stisne k sebi, kot bi se bala, da ji ga vzamejo:

— Moj sinček oženjen? Ne! Nobena mi ga ne sme vzeti!

»MAMA, PRVE CVETLICE — SAMO ZA TEBE!«

In jame ga izpraševati:

— Moj sinček ne bo zapustil svoje mame, kaj ne? Nikdar je ne zapusti?

— Razkrije mu svojo nepokojnost:

— Tvoja mamica nima nikogar drugega! Samo tebe ima! Ni poznala ne očeta, ne mame! Edino le tebe ima! In ti nimaš drugega kot svojo mamico! Ali ni tako?

In sama je odgovorila zanj, medtem ko ga je poljubljala:

— Da! Da!

A spet se spomni sedanjosti in vzdihne:

— Sanje! Sanje!

In ko se zgrudi ves grad njenih sanj, se tolaži z besedami: — Kdo ve, ali bi bilo to nama v blagor?

— Moj sinček umrje? Potem umrjem tudi jaz in greva skupaj v nebesa.

Pomiri se malo in pristavi:

— Za vekomaj.

A oglasi se spet narava:

— Ne! Ne! Moj sinček bo okreval!

Ko tako sama s seboj govori, pride neka sosedinja mimo in jo vpraša:

— No, Lujiza, kako je?

— Ne vem prav — kakor Bog hoče.

— Bog vse prav naredi. Življenje pa je tako in tako le trpljenje.

Ta žena je nekdaž tudi imela sinove, ki so ji umrli. Tedaj je vendar mogoče, da se tudi mati vda v svojo usodo.

Lujiza se je spomnila, da je tudi ona sama, ko je umrla hči njene prijateljice, le-tej čestitala k angelčku. Sožalje k sinčku, čestitke k angelčku — tako se je

običajno reklo. Tudi Lujiza je tako rekla. A takrat še ni bila mati, nevede je bila brezsrčna.

Zdaj, ko bi se ji utegnilo zgoditi, da tudi njej tako rečejo, se je zavedala, da je brezsrčno govorila, ko je rekla:

— Bog je zahteval življenje, ki je bilo njegov dar.

In začela je spet moliti in prositi in delati obljube za življenje svojega sinčka:

— Oče naš, ki si v nebesih...

IV.

Postajalo je pozno. Prijeten hlad je dajal bledemu licu Lujizinega sinčka nežno svežost. Zdelo se je, da mu je bolje, a višnjeve ustnice so ostajale odprte in tudi nohti so bili že višnjevi.

Tedaj pa tedaj je dete odprlo oči, a Lujiza se je bala teh oči svojega sinčka, ker so imele izraz, kot da se od nje poslavlja.

— Sinček mi umira, moj sinček! Brez njega naj ostanem!

Hipoma je zgrabi strah pred onim obupnim krikom, ki ga zaženo matere, kadar jim umira otrok v naročju. Videla je v duhu, kako ji sinček umira, videla ga je mrzlega in nepremičnega, videla je, kako ga nesó v odprti grob.

— O Bog! je vzkliknila in se onesvestila.

Ko se je osvestila in se tresla od nočne hladu, ji je sinček ležal mrtev v naročju.

REKE IN PRITOKI V LABORATORIJU

Ako stopimo v veliko dvorano pruskega preizkuševalnega zavoda, tedaj se nam zdi, da smo zašli v tajinstveno deželo Liliputancev, kjer žubore majhne reke, ki jih lahko preskočimo kar tako v zabavo. Laboratorijski prostori so prava živa narava s šumečimi vodami, s strujami, jezovi, mostovi in zatvornicami. Tu sahajamo vodne izlive, kanalizacijske naprave v smali izdajic in vodne pregrade v miniaturni, ki odgovarjajo s svojo preciznostjo popolnoma 65 krat večji naravi.

Regulacija rek in gradnja dobrih vodnih potov sta velike važnosti za industrijo in trgovino. Samo s teoretičnimi računi bi ne prišli daleč, kajti čeprav so konstrukterju poznani vsi teoretski in praktični principi vodnega elementa, so vendar že pred sto in več leti poizkušali na umetnih modelih, ki so popolnoma slični pravi reki; posluževali so se torej tudi empiričnega načina. S pomočjo natančno po naravi izdelanih modelov se lahko ugotovi, ko teče voda po miniaturni strugi, s

pomočjo žaganja ali narezljanih papirčkov, vodno strujo reke v gotovih predelih, ki so večje ekonomske važnosti. Eksperimentalno se da ugotoviti, kje je struja najmočnejša (er kje in kako bi bilo treba izvršiti vodne naprave. Tudi se dožene kje n. pr. odlaga voda pesek, ali bi bila pregrada prosta peska ali ne, vse te okoliščine bi utegnile v večji naravi povzročiti stroške.

Inženjer preizkuševalnega zavoda mora tudi izvršiti vsa potrebna merjenja struje, ki je pri reki odvisna popolnoma od krajevnih razmer, pred vsem pa od profila reke in njegove različnosti. Merjenja so povsem relativna in jih je treba šele računati v naravne številke, upoštevajoč več koeficientov. Praktične preizkušnje so posebno pri velikih plovnih rekah važne, kajti nikoli se ne sme dogoditi, da bi n. pr. pognala struja ladjo zaradi neupoštevanja narave in slabih kalkulacij ob obrežje.

Z. Š.

SKOZI MAROŠKO PUSTINJO NA VISOKI ATLAS

DR. OSKAR REJA

NADALJEVANJE

Zadnja gorska vasica Arund leži v višini 2000 m na strmem pobočju divje ledniške morene. Ker nismo hoteli živeti v neposredni bližini domačinov, smo si izbrali raven prostor pod senco košatih orehov blizu bistrega potoka, ki je nekako pol ure oddaljen od vasi. Na tem ugodnem prostoru smo postavili dva velika šotora.

Pred šotori smo si postavili primitivno kuhinjo na dveh kamnih, kjer smo prirejali svoja skromna jedila. Uredili smo si vse zelo praktično, le glede drv smo bili v stiski. Prvotno smo mislili vzeti s seboj kot kurivo petrolej, toda v Marakešu so nam rekli, da dobimo drva pri domačinih. Res smo jih dobili, toda morali smo zelo štediti z njimi in si kuhati samo najpotrebnejše stvari. Gozda ni nobenega. Le tu pa tam raste poleg oreha še kaka grčava cipresa.

Takoj po našem prihodu v Arund so prihrumeli berberski paglavčki iz vasi in strme opazovali vsako naše početje. Sporazumeti se z njimi je bilo seveda nemogoče. Le s kretnjami in s prisposodbami smo si kaj dopovedali. Ves dan so posedali krog naših šotorov in kasneje so pričeli z nami tudi trgovati. Prodajali so nam jajca in kruh, pri čemer so se izkazali kot zelo dobri trgovci.

Naš stalni gost je bil starešina dotične vasiče, nekak župan. Imenujejo ga »šejk«. Stalno je čepel pri našem ognjišču in z veliko radovednostjo opazoval našo kuho. Tudi smo ga k svoji skledi večkrat povabili. V znak zahvale je tudi on nas povabil v svoj dom in nas pogostil s čajem ter z neko drugo jedjo, ki je bila podobna naši kaši. Sedeli smo v krogu na tleh in z golo roko zajemali iz sklede. Iz kaše smo v pesti najprej naredili kepico in jo potem vrgli v usta. Ker smo bili spočetka zelo nerodni, se nam je vsa domača okolica od srca smejala in mi sami med seboj seveda tudi.

Izmed vseh domačinov sem najbolj vzljubil mladeniča »Hasana«. Bil je moj spremljevalec na obeh glavnih turah, ki sem jih izvršil v teku našega desetdnevnega bivanja v Arundu, namreč na najvišji vrh Tubkal in na drugi najvišji vrh Likumt. Atlas se v turističnem pogledu

razlikuje od naših planin toliko, da ni tam nikakih potov, odnosno markacij. Zato je najbolj priporočljivo, da si turist vzame kakega domačina. Sicer bi lahko

HASAN

potovali s pomočjo karte, toda te niso še prav točne in iskanje poti po karti vzame mnogo časa. Poleg tega pa domačin pomaga tudi nesti in so zaenkrat še zelo poceni. Za 15 frankov (40 Din) vas spremlja po ves dan in vam je zares dober prijatelj. Tudi vedo, kje višje izvirajo studenci in poznajo pripravne prostore za bivakiranje. Edina težava je, da se ni mogoče z njimi sporazumeti. Ko sva se z nekim profesorjem iz Mannheima odpravila na vrh Likumta, nam je Hasan med potjo zatrjeval, da izvira ne daleč od vrha studenec, kjer naj bi tudi bivakirali. Ko smo pa dosegli dotično mesto, je studenec zaradi velike suše že presahnil. Ne da se dopovedati, kako je bil Hasan razočaran in žalosten, ker nam ni mogel kar najudobnejše postreči.

Nad vse važna osebnost naše ekskurzije je bil naš zdravnik, dr. Werner. Imel je lasten šotor, kjer je bila shranjena tudi lekarna. Ob tej priliki naj izpregovorim par besed tudi o zdravju v naši ekskurziji. Se preden smo odpotovali iz Evrope, smo se morali dati cepiti proti tifusu. Jaz sem se pustil cepiti

v ljubljanskem higienskem zavodu in sem Ljubljano zapustil v tistem mrzličnem stanju, ki se poloti človeka takoj po cepljenju. Nadalje smo stalno vsak dan uživali po eno ali dve tableti kinina proti malariji. Visoko v planinah seveda tega nismo jemali, ker v teh višinah anopheles ne živi več. Pač pa je večino izmed nas napadla neka druga bolezen, na katero smo bili najmanj pripravljeni, namreč krvavenje iz nosa. Ni ta bolezen toliko nevarna kolikor neprijetna. Kravali smo skoraj vsi, nekateri bolj, drugi manj. Že prej sem omenil, da je zaradi pomanjkanja deževja v teh krajih zrak zelo suh. Poleg tega pa se je temu pridružila še visoka absolutna nadmorska višina, kjer je zrak že itak sam po sebi izredno suh. Pri vdihavanju takega zraka nas je zelo peklo v nos, in so se nosnice zelo posušile. Pri tem so najbrže popokale žilice, kar je imelo za posledico krvavenje. Drugih bolezni nismo doživeli razen par disenterij in glavobolov. Pač pa smo se morali čuvati škorpionov, ki žive v precejšnjih množicah med kamenjem. Njihovi pikci niso sicer smrtno nevarni, vendar pa povzročajo žgočo bolečino in močno otekline.

Ko se vzpenjaš na vrhove, se ti nudi tudi tukaj kakor povsod v hribih

»ŠEJK« MOHAMED

prekrasni pogledi na okolne grebene. Smrtna tišina vlada nad njimi. Danes je Atlas še tisto deviško gorovje, ki še ni oskrunjeno po sijajno oskrbovanih kočah in hotelih. Sicer ga predvsem Francozi v zadnjem času vedno bolj posečajo in zgradili so si tudi že nekaj koč, ki pa so neoskrbovane. Mislil pa, da se turistika v teh krajih ne bo nikdar tako razvila kakor v Alpah. Danes je Atlas

dostopen le skromnim turistom, ki iščejo le prirodnih krasot in ki ne streme za različnim hotelskim komfortom in senzacijami.

Geološka podlaga Visokega Atlasa se dokaj razlikuje od naših planin. Medtem ko prevladuje v Julijskih in Karniških Alpah apnenec, je Atlas sestavljen iz starega kamenja, iz gnajsa in granita. Našel pa sem tudi mnogo eruptivnega kamenja ugaslih vulkanov. Usedliškega kamenja, kakor sta apnenec ali peščenjak, pa v Visokem Atlasu ne najdeti.

NAŠ TABOR

Temu primerno tudi odgovarjajo barve atlaških vrhov in grebenov. Med tem ko izgledajo naše planine sive, je Atlas rdeč, recimo nekako tako, kakor naši vrhovi v jutranji ali večerni zarji. Seveda pride ob takih prilikah rdeča barva še bolj do veljave. Atlas doseže v svojem najvišjem vrhu Tubkalu 4165 m. Zato sem mislil, da bom našel visoke doline in vrhove zasnežene in zaledenele. Temu primerno sem se tudi napravil z derezami in cepinom. Toda našel sem Atlas popolnoma brez snega. Le tu pa tam se je iz kakega zasenčenega žleba na severnih pobočjih belila majhna snežena lisa. Zaradi prevelike vročine se ves sneg, ki pade čez zimo, poleti raztopi. Pač pa je Atlas pozimi zasnežen in v zadnjem času se razvija celo smučarstvo, ki ga goje francoski kolonisti iz Marakeša. Tudi so si ustanovili svoj klub, ki je že postavil nekaj neoskrbovanih koč. Po žlebovih in dolinicah Atlasa teko majhni potoki, vendar pa ko dosežejo maroško ravnino, se voda v kameniti pustinji ob vznožju Atlasa porazgubi, deloma tudi izhlapi. V Marakešu smo izmerili 45 stopinj zračne temperature in 50 stopinj ni tu nikak redek pojav. Ker je deževja zelo malo — okrog 300 mm na leto, Ljubljana ima 1600 mm — je tudi zrak zelo suh, kar smo pri vdihavanju zelo neprijetno občutili.

Atlas je bil pred desetletji za turiste še nedostopen. Po njegovih dolinah in

pobočjih so prebivala domača berberska plemena, ki so se do poslednjega borile proti francoski okupaciji in za svojo svobodo. Vendar pa so Francozi s svojimi tujskimi legijami do danes vsa ta plemena podjarmili, vsaj vse severno pobočje Atlasa. Edino na južni strani v tako zvanem Anti Atlasu, se domača plemena še vedno bore in so vsakemu tujcu zelo nevarna, kajti v vsakem belem človeku vidijo sovražnika, ki jih hoče podjarmiti in jim vzeti svobodo. Tu pa tam se zgode tudi na severni strani še kakšni napadi, ki pa niso v nikaki zvezi s prejšnjimi borbami za svobodo, temveč so le navadni roparski napadi neciviliziranih in nekulturnih domačinov. Zato potujejo míroljubni domačini oboroženi po možnosti s puško ali pa vsaj z ostrim bodalom, ki jim visi ob boku. Zaradi tega si

mora tudi vsak turist izposlovati v Marsešu od oblasti specialno dovoljenje, odnosno se mora javiti, da bi ga šli iskat, če bi se pravočasno ne vrnil.

Na sedlih srečate pogostokrat domačine, ki potujejo iz kraja v kraj. Vsak pozdravi z besedo »labas« in moški prosijo takoj za cigarete. Včasih pa le kateri izpregovori v slabi francoščini, ki se je je naučil, ko je služil v tujski legiji. Spočetka se jih človek ustraši, ker imajo zelo divje obraze. Ko se pa prijetno nasmejejo in pokažejo svoje bele zobe, se človek takoj potolaži in skuša kaj s'kretinjami dopovedati. Ko smo jim dopovedali, da nismo Francozi, smo opazili, da so bili z nami še bolj prijazni. Kljub navideznemu miru tli v njih še zmerom srd in želja po maščevanju nad Francozi.

(DALJE)

MLADA LETALSKA PIONIRJA

V LETALU NAD EVERESTOM

Za letos so pripravili Angleži kar dve ekspediciji na Mont Everest. Zračna odprava naj bi potela nad vršac in napravila kar največ koristnih fotografij, ostalo, kar zanima znanost, naj bi pa opravila ekspedicija hribolazcev pod vodstvom raziskovalca Rutledgea, ki bo skušala doseči vrh preko nevarnih lednikov, ki so doslej še vsem naskakovalcem zastavili pot. Kakor je bilo pričakovati, je prva dosegla cilj letalska odprava in sicer dosti poprej, preden je »kopninska« odprava dosegla mejne višine.

Po zraku so letalci zavojevali Everest točno v treh urah. Pet minut pred pol deveto sta se dvignili obe letali z letališča Lalbalu, skoraj ob znožju predgorja Mont Everesta in pet minut pred pol enajsto sta že spet pristali. Tehnično se mora smatrati ta podvig za nov sijajen uspeh angleškega letalstva, ki je zadnja leta vobče zelo aktivno in mu padajo cele hekatombe novih svetovnih rekordov.

Za uspeh zračne odprave se morajo Angleži v prvi vrsti zahvaliti svoji temeljitosti in točnosti. Odprava je bila do najmanjših podrobnosti skrbno zamišljena in pripravljena. Nobene najdrobnejše morebitnosti niso organizatorji puščali v nemar.

Preden omenimo nekatere podrobnosti o samem poletu obeh pilotov Clydesdalea in Mac Intyrea, moramo spoznati še letala, ki sta jih povedla nad Everest. Aparata sta bila firme Westland in eden je bil krščen celo na ime »Houston« na čast darežljivi angleški sportnici in bogatašnji, ki je finančno krepko podprla celo podjetje. Houstonova uživa v angleškem letalstvu dober sloves, saj je pred nekaj leti prav ona z denarno podporo omogočila Angležem udeležbo pri tekmah za Schneiderjev pokal, ki je nekakšno merilo, katera država največ zmore v letalstvu.

Vsako letalo je bilo opremljeno z motorjem znamke »Bristol Pegasus« z motorji v obliki zvezde na zračno hlajenje in z učinkom 550 do 650 konjskih sil. Večji učinek so imeli motorji, če je bil vklopljen zračni turbokompresor, ki je potreben zlasti v velikih višinah zaradi redkejšega zraka. Ker sta letali vojaškega tipa, so odstranili z njih vso za civilne potrebe nepotrebno opremo, mesto te pa so instalirali električne grele, kisikove aparate, znanstvene merilne in-

strumente in v vsakem aparatu po eno filmsko kamero. Pilota in opazovalca sta bila zavarovana pred nadležnim mrzlim vetrom pod kupolo iz sljude, ki se popolnoma tesno prilega vrhnima odprtinama na trupu, tako da je v letalu lepo toplo. Letali sta dvokrilnika z razpetino 14 m pri dolžini 10.50 m. Z zalogo goriva in olja ter z dodatnim tovorom, ki odpade na pilota in opazovalca ter na instrumente se lahko dvigneta 10.500 m visoko.

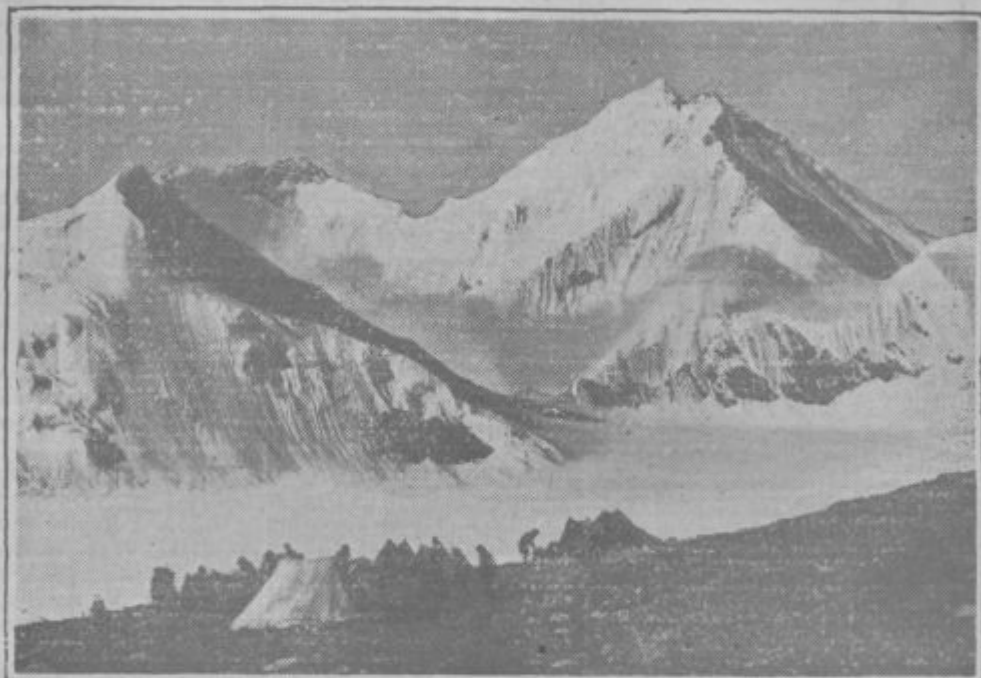
Pilota sta torej jako visoko merila, saj se dviga vrh Everesta »samo« 8441 m nad morsko gladino. Vsekako pa je bilo treba s tako višino računati zaradi megle, zlasti pa zaradi nevarnih navpičnih zračnih tokov, ki so v visokem gorovju izredno močni in utegnejo postati letalom usodni, če ne lete dovolj visoko nad terenom. Vzlic temu, da sta se letali lahko vzpeli skoraj 11.000 m visoko pa letalca na vsej progi nista prekorčila višine 9300 m kakor se je ugotovilo iz beležk barografov. To višino sta obe letali dosegli v pol ure, kar je spet nekaj rekordnega zlasti še, ker sta prišli ob Lo Tse nad severno ležečim predgorjem Everesta v območje zelo močnih padajočih zračnih struj, ki so vrgle včasih aparata v trenutku za sto ali celo dve sto metrov navzdol. Vršac Everesta sta zagledala opazovalca v višini ca. 5000 m ko sta se letali izmotali iz debele plasti megle v nižjih legah.

Ena glavnih nalog zračne odprave je bila, napraviti dokumentarčen film Everesta in okoliškega gorovja in vobče kar le mogoče mnogo fotografičnih posnetkov ne samo tega in sosednjih vršacev, marveč celega Everestovega masiva. Na podlagi teh fotografij bi se izvršil po fotogrametričnih metodah s pomočjo posebej v ta namen konstruiranimi instrumenti relief gorovja. Prav zaradi tega sta se morali letali na povratku držati druge, nekoliko bolj vzhodne smeri, da bi zajeli na fotografijah kar najširši teren. Koliko se je fotografiranje, ki bi bilo za znanost neprecenljivega pomena posrečilo, zdaj še ni znano. Sodeč po izjavah pilotov, da je ležala tisti dan v gorovju zelo gosta megla, ki je segala ponekod skoraj 6000 m visoko, pa lahko sklepamo, da opazovalca svoje naloge nista mogla izvršiti tako popolno, kakor bi bilo želeli. Šele v višini nad 6500 m ja bil zrak docela čist in je sijalo nebo

v nepopisno lepi, globoki modrini — pravijo poročila — tako da so se lahko fotografirali posamezni vršaci na prav kratko razdaljo. Nad nekaterimi grebeni sta letela avijona baje samo v višini dobrih 30 m. Dasi je pihal zelo močan veter z brzino ca. 45 m na sekundo, pa tako nizko letenje ni bilo nevarno, ker je bil veter zelo enakomeren in je držal ves čas isto smer. Letali sta po programu krožili nad Everestovim vršcem četrte ure, ves čas točno sledeč skrajnemu

se zbrali na ta način, ne morejo biti posebno zanesljivi. Fotografije, snete na tako kratko razdaljo iz zraka, pa ne morejo varati. Zaradi tega so jih nemudoma odposlali v Darjeeling, odkoder so jih brzi sli takoj odnesli za Rutledgeovo odpravo.

Svet zdaj nestrpnost pričakuje opisa poleta nad Everest iz ust letalcev samih. Zanimivo bo izvedeti, kako so se obnesli novi kisikovi aparati in obleka z električnim ogrevanjem v ledenem zračnem

MASIV EVERESTA

profilu gore, o katerem sta opazovalca naredila večje število fotografij. Nadejajo se, da bodo baš ti snetki velika opora Rutledgeovi odpravi in vsem kasnejšim ekspedicijam, ki se bodo skušale peš povzpeti na vrh. Ravno skrajni del vršaca, med višinama 8400 in 8841 m je še popolnoma neznan svet, kamor še ni stopila človeška noga in baš ta del bo najtežje premagati, dokler ne bodo znane najpripravnejše smeri za naskok. Fotografični dokumenti, ki so jih prinesli z višine angleški letalci, pomenijo za vse poznejše vzpone na Everest veliko olajšanje.

Poslednji pas pod vrhom sta, kolikor se je dalo natančno študirali že zadnji odpravi 1922 in 1924 z daljnogledi. Toda jasno je, da topografični podatki, ki so

morju nad Everestovim masivom. Zanimivo bo slišati o vtiskih, ki jih je naredil na letalce neizmerni kaos ledu in skalovja, ki tvori največjo vzboklino zemeljske skorje, veličastno v svoji vekovni osamelosti, ki jo čuvajo nepristopni prepadi in strme stene, ki ponekod skoraj navpično padajo do 2000 m globoko. Srečni, trikrat srečni smrtniki, ki so lahko gledali ta edinstveni prizor.

(-jn)

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

19. POGLAVJE

LOV NA KOBRO

Pokazal sem na Alija, ki se je sklanjal nad trpečim Bunkijem, je pa pri tem močno pazil, da ne bi prišel v dotik s strupom pomazanim licem psa ali njegovimi nogami. Tudi Joe je stopil k nesrečnemu psu in pokleknil poleg njega. Vrgel sem mu svoje rokavice, ki sem jih imel zataknjene za pasom.

»Oblecite si rokavice, Joe,« sem ga opozoril. »Nato ga šele lahko primete za noge, držite mu jih pa proč od gobca. Če se opraska, potem je po njem, kot veste.«

Joe je hitro nataknil rokavice, nato je z eno roko prijel psa za prednje noge, z drugo pa je skušal obrisati mu z robcem strupeno tekočino.

Ali se je vrnil k meni in čakal navodila. Ukazal sem mu, naj reče enemu kuliju, da prinese mrežno vrečo, s katero se tod love metulji in kače.

Sklenil sem, da ujamem kačo živo. Bila je najlepša pljuvajoča kobra, kar sem jih do tedaj videl.

Zapovedal sem hlapcem, naj odvale hlod, toda nihče se ni upal stopiti v bližino kačjega brloga. Zato sem se sam oborožil z dolgo palico in nato sam odrinil z nogo hlod za dva ali tri prste.

Valeče se deblo je vznemirilo kačo in hip nato sem ugledal njeno zvijajoče se telo. Udaril sem s palico proti njej in v kratkem času sem uspel, da je prišla z glavo v mrežo. Dregnil sem še enkrat in kobra je zlezla cela v past. Čim je enkrat kača v te vrste mreži in je odprtina mreže zadržana, je kača brez moči. Nosil sem jih na ta način že milje skozi džunglo in jim pri tem nisem posvečal nobene večje pozornosti, kot bi nosil toliko metrov vrvi s sabo.

Izročil sem vrečo s plenom Aliju in mu naročil, naj odnese črnega jettnika v kočo, kjer sem zbiral plazilce, ter naj ga tam spusti v leseno škatlo s pokrovom iz debele medene žice.

Ko smo dospeli domov, je Joe s solzami v očeh gledal kako sem pri-

pravljaj iz neke jedke tekočine, tople lužnice in vrelega olivnatega olja neke vrste izmivalno sredstvo. Držal je sam drago mu žival, med tem ko sem ji jaz skrbno izmival oči s kosi mehkega in tekočino vsrkavajočega bombaža.

Videti je bilo, da ubogi Bunkie zelo trpi in moje izpiranje mu je bolečine očitno samo še povečalo. Trudili smo se z našimi reševalnimi poskusi skoraj celo uro. Otožno cvilenje psa je sicer polagoma pojemalo, toda iz njegovih tresočih udov smo še vedno sklepali, da ima hude bolečine. Slednjič so po preteku ene ure pričele njegove mišice hipoma trpeti. Spoznal sem znake smrti. Strup je bil prišel v njegovo telo in vedel sem, da ga ne more nič več rešiti.

Poginil je preden sem to lahko še izrekel. Joe se je dvignil, in kar videti je bilo kako mu je hudo. Potegnil sem mu rokavice z rok in jih vrgel skupaj s svojimi in malimi volnenimi zvitki, ki sem jih rabil pri izpiranju oči na majhen kup ter zabičal slugi, naj vse skupaj zažge.

Z Joejem sva stopila v hišo. Rekel ni niti besede, temveč je samo stopil k omari in pogoltnil polovico steklenice močnega konjaka. Jaz sem ga posnel. Nato se je Joe oprostil in odšel v svojo sobo, kjer je ostal ves dan.

Zadržal sem se še en teden na Joejevem domu in dobil sem vtisk, da se je že malo vdal v izgubo Bunkija. Obljubil sem mu, da mu bom s svojega prihodnjega potovanja v Ameriko prinesel najlepšega airdalskega psa.

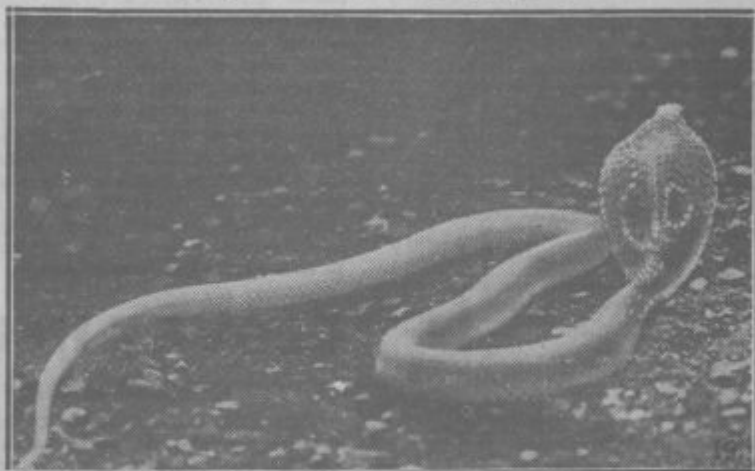
Ali in ostala dva lovca so imeli prav ugodno žetev v džungli. Do konca našega bivanja na Joejevem posestvu so ujeli sedem mladičev medarja, tri bituringe, dvajset rafijev, tri ježevce, enega štiri metre dolgega udava in tri manjše, tri beloroke opice vrste gibon, in celo vrsto rdeče grebenastih zelenih gozdnih jerebic.

Odpešal sem vso zbirko na dveh velikih Joejevih tovornih avtih v svojo

staje v Katong. Novi plen in stara zaloge sta skupaj predstavljala že cel zverinjak, zato sem se namenil, da zbirko čimprej odpeljem v Ameriko.

Joe je odšel z menoj v Singapore in se ustavil v hotelu Raffles, kjer sem mu obljubil, da ga obiščem pri večerji. Proti večeru so bili že vsi novodošleci nastanjeni, kamor so spadali in podal sem se na svoj prvi nadzorni obhod, preden odidem na večerjo. Začel sem pri glavnem hlevu. Moral sem pogledati celó delo tako zanesljivega delavca,

bi mogla narediti najmanj škode in kjer bi jo tudi najlažje nadzirali v zaboju, ki je bil pomaknjen globoko v polico nedaleč od velike kletke orangutana. Še bolj bi bilo varno, če bi pritrđih nad zaboj deščico z opozorilom, kako nevarna žival je v njem. S tem bi pa zastrli dohod svetlobi in kača ne bi uspevala. Problem bi bil pa takoj rešen, čim bi Hin Mong, moj dobri, toda prilično počasni mizar v Singaporu napravil poseben zaboj s steklenim pokrovom, ki sem ga pri njem naročil.

kakor je bil Ali, ker tudi najboljšega domačina je treba nadzirati pri tej obrti.

Najprej sem se podal k skupini kletk, v katerih je bilo kakih sto kakadijev s polotoka Malake. Pregledal sem, če imajo dovolj zrnja, sadja in vode. Bilo je vse v redu, zato sem odšel h kletkam, kjer sem imel mlade medarje. Ko sem videl, da so tudi ti mali junaki dobro založeni s hrano, zmešano iz riža in mleka, sem se podal k muhastemu orangutanu v sosedni kletki. Moja glavna skrb je bila, če ima možak dovolj čiste in sveže slame za svoje ležišče in svojo odejo. Sam je vedel najboljše, kako si je treba pravilno razgrniti slamo po tleh in v hladnih nočeh se je zavil v svojo odejo kot vsak, ki ljubi udobnost. Ogledoval sem si ga iz varne razdalje, ker je hudomušna oplca prav rada iztezala svoje dolge roke izza mreže in si nisem prav nič želel njenega objema. Tudi tukaj je Ali dobro opravil svoj posel, zato sem nadaljeval svojo pot do nadaljnjih kletk.

V prvi je bila pljuvajoča kobra, ki je zakrivila tako žalost na Joejevem posestvu. Izbrali smo za njo mesto, kjer

Seveda sem postopal skrajno previdno pri ogledovanju tega zahrbtnega plazilca. Tukaj sem bil prvič malo nezadovoljen, ker sem opazil, ko sem izvlekel škatlo na svetlo in vrgel v njo nagel pogled, da je pozabil Ali postaviti vanjo posodico z vodo. V to svrhu se običajno uporablja prazna škatla sardin. V zaboj se spusti na ta način, da se na vrhu odpre konec mrežnate stene in se škatlica spusti v notranjost s pomočjo kovinske šibice.

V Johoru smo napajali golazen enostavno na ta način, da smo zlili v zaboj vedro vode. Tako se običajno postopa z vsemi plazilci na prevozu. S tem se kače napajajo in kopajo obenem. Čisto drugačna pravila pa veljajo v mojih stajah. Pri meni je vsaka kača morala imeti svojo škatlo za vodo, ki smo jo napolnili, kadar je bila prazna s pomočjo škropilnice z dolgim vratom, tako da smo vtaknili vrat skozi mrežo na vrhu zaboja ali pa skozi mala vrata ob strani, če je zaboj imel steklen pokrov.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

ŽENSKA IN SVET

ŽENA WALTERJA SCOTTA

Mož, ki mu je bilo postati pozneje slavni romanopisec Walter Scott, je bil L. 1797. samo mlad odvetnik, ki je v svojem 26. letu sanjal o sijajni literarni karieri. Med počitnicami je obiskoval peš in na konju svoje drage škotske hribe in nabiral med prebivalci legende ter balade. Med nekimi

izletom v grofiji Cumberlandski je srečal go. Charpentierovo in njeno hčer Marjetico, ki sta bili pribežali v času velike revolucije iz Lyona. Prišel se je lep roman. Walter Scott je prezrl predsodke svojih ljudi zoper francosko snaho. Prosil je za mladenkino roko in jo je dobil. Poroka Walterja Scotta in Marguerite Charpentierove se je slavila 24. dec. 1797, na božični večer.

Marguerite Charpentier se je rodila v Lyonu. Lockhart, Scottov zet, piše o njej: »Bila je hči Jeana Charpentiera iz Lyona, ki je bil zvest rojalist in je imel visoke funkcije v vladni službi. Njo in njenega starejšega brata so vzgojili v protestantski veri njiu matere. Ko je oče ob izbruhu revolucije umrl, je ga. Charpentierova pobegnila s svojima otrokoma v Pariz, nato v London, kjer so našli zvestega prijatelja v osebi markiza Devonshireskega.«

Stvar je bila po vsej priliki nekoliko drugačna. Zdi se, da sta se Charpentie-

rova že v Lyonu seznanila z nekim Angležem, lordom Fairfordom, ki je postal 1793. marki Devonshireski. Vsi trije so ostavili Lyon med 1780. in 1783. Jean Francois Charpentier, Margueritin oče, je ostal sam v Parizu, med tem ko je njegova žena odšla z lepim Angležem čez Rokavski preliv. Ni znano, da-li je nesrečni mož umrl v Parizu ali v svojem rojstnem mestu. Njegova žena je umrla po vsej priliki na Angleškem, neznano kdaj.

Življenje Walterja Scotta in Marguerite Charpentierove je bilo vzor medsebojne ljubezni in zaupljivosti, tako v dobrih kakor v slabih dneh. 1817. je slavni škotski slikar David Wilkie v Abbotsfordu slikal Scottovo družino v skupini. Za vso skupino, na levi strani slike, se smehlja v kmetiški noši, s košaro v naročju Marguerite Charpentier, mati družine.

»Blížala se je že štiridesetemu letu,« je dejal Wilkie, »ko sem jo slikal. Ni imela več vilinskega stasa, o katerem je govoril nje mož, ko je pripovedoval o njiu prvem srečanju na jezlnem izletu ob vodovju Gilkanda, a ohranila si je svojo svetlorjavo, blestečo polt, oči z južnjaškim žarom in sila prekrasnih črnih las.«

ČLOVEK IN DOM

SKLOPNO POHIŠTVO

Današnje stanovanjske razmere, ki so prisilile človeka, da se je utesnil v svojem domu, so prinesle marsikateri predmet hišne opreme, da se ga lahko po uporabi sklopi in stisne v kraj, kjer ni na poti, da pa je spet za primer potrebe hitro pri roki. Tako je nastalo iz te nujnosti tako zvano sklopno pohištvo. Sklopne mize, stole in postelje poznamo že dolgo. Toda

sklopne mize in stole so imeli v rabi le gostilničarji in kavarnarji za gostilniške in kavarniške prostore. Postelje iz železa so navadno rabili v gospodinjstvih za služkinje ali otroke. Te postelje niso bile v splošnem priljubljene, kajti sklopljene so zavzemale še zmerom dovolj prostora in niso tudi postlane bile posebno lična. Sčasoma so jih izdelovali iz finejšega materiala in jim dali tudi lepo vnanjo obliko, vendar so te postelje samo za nočni počitek. Čez dan jih je bilo treba sklopiti in spraviti v kraj. Dandanes pa imamo poleg teh treh gori imenovanih opremini predmetov še mnogo različnih drugih, ki so v vsakem gospodinjstvu potrebni in za majhna stanovanja naravnost idealni.

Težnja po udobnem in lepo opremljenem stanovanju je prinesla, da so ti predmeti prav lični in služijo mnogokrat dvema namenoma. Tako na primer današnji spaln divan, ki je čez dan dekorativen, a ob enem udoben del modernega pohištva, čez noč pa spremenjen v toplo, mehko, široko posteljo. Naša slika nam kaže nekako odprto knjižno polico, ki se jo po individualnih potrebah lastnika dvigne za več police, v njenem vznožju je skrita sklopna

postelja. Čez dan je ta postelja lahko zakrita z ličnim prosojnim zastorčkom, ki propušča zrak, da se vzmetna žimnica dovolj prezrači. Če je pa notranja stena te police iz boljsega, lepo izdelanega lesa in žimnica pokrita s primernim blagom ali pregrnjena s preprogo, nam služi postelja preko dneva lahko za udoben divan. V tem primeru ga obkložimo še z dekorativnimi blazinami in blazinicami.

Sklopna kopalna banja za dojenčka je pač zelo praktična novost, ki bo marsikateri materi ugajala zaradi svoje praktičnosti. Po uporabi se, kakor razvidno na sliki, stisne skupaj in shrani v kraj, kjer zavzame prav malo prostora in je zmerom pri roki. Banja je iz lesa in gumijeva kavčuka, ki vzdrži več let.

Velika je že tudi izbira sklopnih stolov, ki jih rabimo za vrtove in verande tudi v privatnih gospodinjstvih.

Praktične so servirne mizice, ki nam služijo za servirno ploščo, z odklopljenimi nogami pa za mizico, ki jo lahko postavimo kamorkoli.

Vsi sklopni predmeti imajo v prvi vrsti namen, da zavzemajo v stanovanju čim manj prostora, kajti sodobni človek nima rad natrpanega stanovanja, ampak hoče, da se v njem lahko svobodno giblje, da mu ni treba paziti, da bi se z vsakim korakom zaletel ali dregnil v kak predmet, obenem pa noče pogrešati ničesar izmed opreme, ki jo potrebuje.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

FRANCOSKA ZNAMKA ČASTI VELIKEGA ZNANSTVENIKA

Louis Pasteur je v domači hiši tako hrepenel po strojarskem vonju, da je zapustil šolo v Parizu in se podal v Arbois. Čez nekaj tednov se je spet vrnil v šolo. Bil je dober učenec, čeprav je njegovo spričevalo vsebovalo po prvem izpitu opazko, da ni posebno vnet za kemijo. Njegovi tedanji učitelji so danes seveda že davno pozabljeni.

Pasteur je odkril skrivnost vrenja. Odkril je, da je kakovost vina in piva odvisna od načina uporabljene snovi pri vrenju. To

odkritje mu je prineslo ime važnega kemika.

Čez nekaj let je bila industrija svile na južnem Francoskem v veliki nevarnosti, ker je neka bolezen napadla sviloprejkje. Pasteur je dobil nalog, naj preišče to vprašanje. Odkril je povzročitelja te bolezni ter metodo za njegovo zatiranje.

Njegovo največje odkritje pa je nedvomno zdravljenje stekline. Njegova metoda je znižala število teh nesrečnežev na 1%.

Vse to je zasluga moža, ki so mu v šoli odrekli sposobnosti za kemijo. Pasteur ni bil kljub temu nikoli bogat.

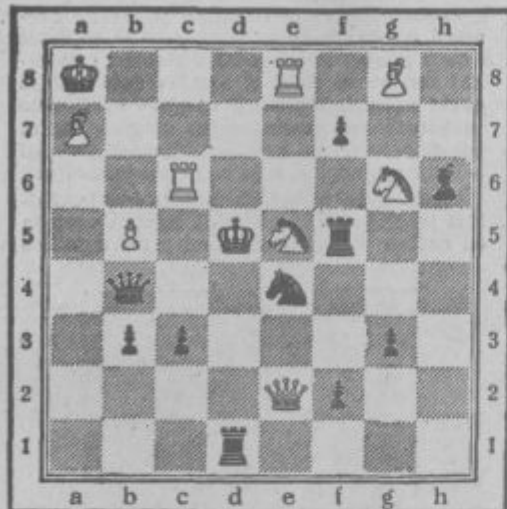
Pričujoča Pasteurjeva slika je izšla na francoskih znamkah 1. 1923.

PROBLEM 19
I. Haglund

Druga nagrada švedske šahovske zveze

Mat v dveh potezah.

SPANSKA IGRA

Igrana v Hollywoodu v slepi igri proti osmim nasprotnikom

Beli: Aljehin	Črni: B—ow
1. e2—e4	e7—e5
2. Sg1—f3	Sb8—c6
3. Lf1—b5	a7—a6
4. Lb5—a4	Sg8—f6
5. 0—0	Sf6 : e4
6. d2—d4	b7—b5
7. La4—b3	d7—d5
8. Sf3 : e5	---

Tako nadaljevanje s sledečo zgodnjo izmenjavo važnega kraljevega konja je odločno slabše kakor običajna d4 : e5.

8. ---	Sc6 : e5
9. d4 : e5	Lc8 : e6

Teorija priporoča tu Lc8—b7, da se s sunkom f2—f4—f5 ne spravi tekača v nevarnost. Aljehin izrabljuje to slabost čisto drugače.

10. a2—a4	Se4—c5
11. Sb1—d2	Lf8—e7
12. Dd1—e2	c7—c6
13. c2—c3	Sc5 : b3
14. Sd2 : b3	b5 : a4

Za to ni bilo nobenega povoda. Črni slabi svojo formacijo kmetov in spravi sam črnega stolpa v igro.

15. Sb3—d4	Le6—d7
16. e5—e6	f7 : e6
17. Tal : a4	Dd8—c8

Po c6—c5 bi igral beli Sd4 : e6!

18. Tf1—e1	Ke8—f7
------------	--------

Črni je imel tu še časa za rošado. Ako

19. S : e6, potem L : e6, D : e6+, Tf7.

19. Sd4—f5 Th8—e8

20. De2—h5+ Kf7—g8

21. Sf5 : g7! ---

Odločilno. Po K : g7 22. Lh6+ bi črni ne imel več nobene obrambe.

21. --- Te8—f8

22. Ta4—g4 Kg8—h8

23. Te1—e3 e6—e6

24. Sg7—e6!

Črni kapitulira. Zelo spreten konec. Proti grozeči damski žrtvi na h7 ni mogoče ničesar iznajti.

Rešitev problema 18

1. Le3!, D : f5 (a) 2. Lg5 mat 1. Sg5 (b)
2. Sd4 mat 1... Sf8 2. g7 : f8S! mat.

ZA MISLEČE GLAVE

Obleka na drevesu

(PONATIS ZABRANJEN)

Mali Tonček se je kopal. Pred kopanjem je obesil svojo obleko na vejo bližnjega drevesa.

Toda kaj je videl, ko se je vrnil, da se obleče? Nekdo je bil med tem privezal k drevesu psa, ki je pozdravil Tončka s silnim laježem. Tonček na noben način ni mogel priti do svoje obleke. Začel je jokati in klicati na pomoč, toda zaman. Nikjer ni bilo človeka v bližini. Pes je lajal neprestano ter se zaganjal vanj.

Slednjič se je Tončku vendarle posvetilo v glavi — in že čez nekaj trenutkov je bil v posesti svoje obleke. Kako je Tonček zukrotile psa?